

№ 6 (215) 5 лютага 2001 г.

НАША НІВА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзесяткі

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

БЕЛАРУСКІ СЪЛЕД ПЭРУАНСКАЕ КАРУПЦЫ

Мільярд даляраў за ламаныя МІГі

Артыкул «Мільярд за ламачча»
Старонка 3.

ПАДПІСНЫ ІНДЭКС 63125

навіны за тыдзень

ПАЗНЯК СУДЗІЦЦА ЗЬ ВЯЧОРКАМ

У Гаспадарчым судзе будзе разгледзца пытаныне пра тое, хто мае права на назоў «БНФ» — адна ці другая галіна расколатага руху. Скарту на Мініст, які зарэгістраваў і адных як «Беларускі Народны Фронт «Адраджэнне», і другіх, як «БНФ «Адраджэнне», падалі пазннякоўцы.

НОВЫ ПАРАДАК ДЭКЛЯРАВАНЬНЯ ДАХОДАЎ

З 12 лютага ўвядзіць новы парадак дэкляраваньня даходаў і мэймасці. Цяпер падлягаюць дэкляраванню «творы мастацтва, каштоўныя мэталы і каштоўныя камяні, вырабы з іх», калі кошт прадмету перавышае 1000 мін. заробкаў (раней — 200). Дэкларацію аб крыніцах даходаў цяпер трэба складаць пры ажыццяўленыні зьдзелак на суму болей за 2000 мін. заробкаў (раней сума была ў чатыры разы меншай, аднак размова ішла толькі пра маёмыні ўгоды). Дэклараціі аб крыніцах грошай не прадстаўляюцца пры будаўніцтве, рэканструкцыі або набыцці жытла, пры куплі валютных аблігацый дзяржаўнай пазыкі ці Нацбанку, пры зымешчэнні грошай у банк за выняткам первадаўніцтва, пры пагашэнні чалавекам крэдыту, атрыманага іншай фізічнай або юрыйчнай асобай у беларускім банку, а таксама пры ажыццяўленыні індывідуальным прадпрымальнікам разьлікаў, звязаных з прадпрымальніцкай дзейнасцю, з выкарыстаннем разьліковага «бягучага» рахунку. Усе пералічаныя выпадкі, за выняткам першых двух, у дэкрэце названыя ўпершыню.

Б.Т.

«ГЛІНЯНЫ ВЯЛЕС» — АСТРАЎЦУ

Штогод Таварыства Вольных Літаратараў прысуджае прэмію за найлепшую мастацкую кнігу году. Чарговым ляўрэатам «Гліненага Вялеса» стаў Сяргей Астравец і ягоны зборнік прозы «Цэнзаўская нажніцы», які летась выйшаў у Беластоку. Шэсць гадоў таму гэтая кніга рыхтавалася да друку ў менскім дзяржаўным выдавецтве «Мастацкая літаратура», але, з ідэялічных меркаванняў, яе выкінулі з тэмпляні. У кнізе — 62 аповеды.

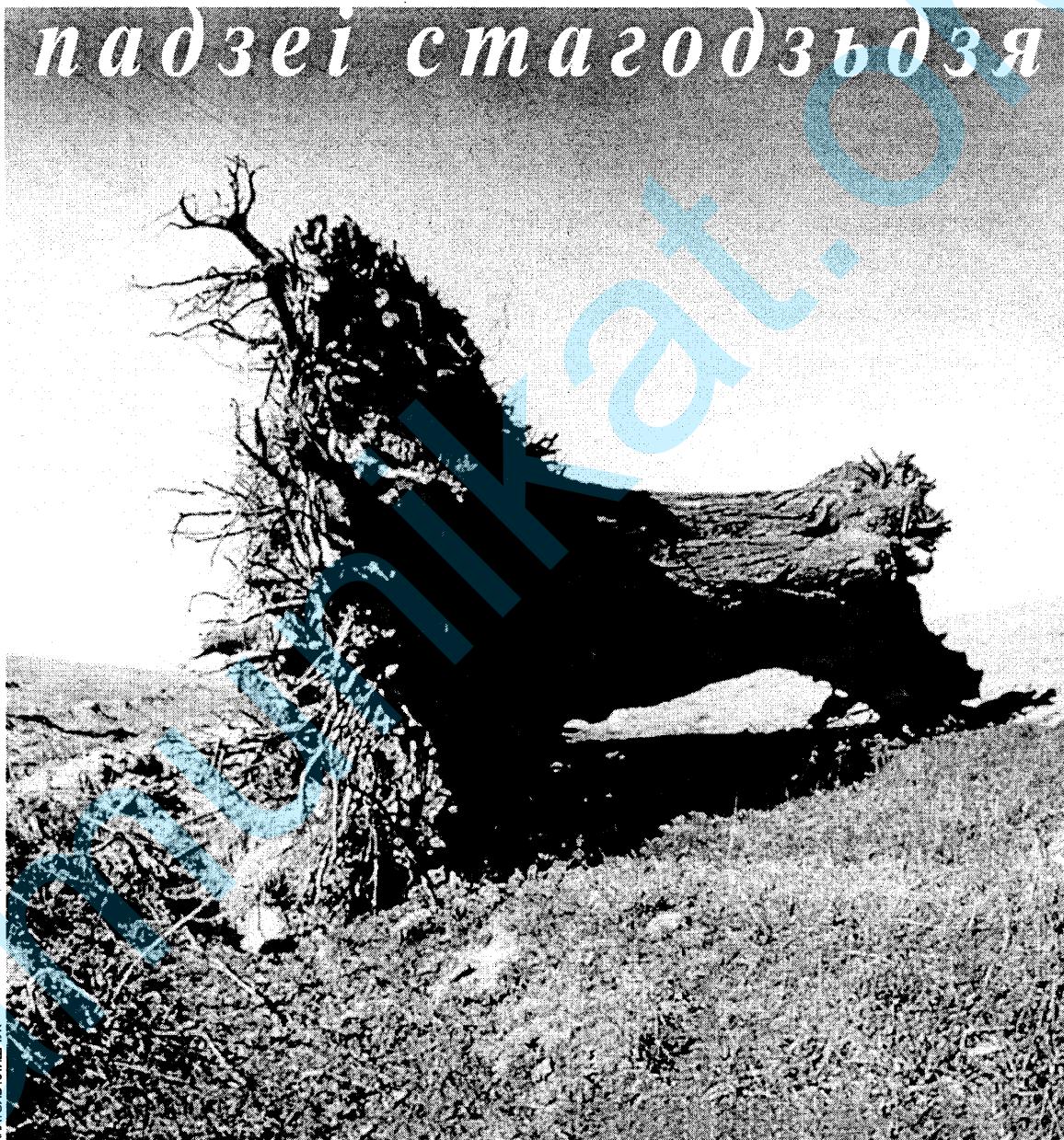
Сяргей Астравец, сталы аўтар «НН», апошнія 15 гадоў жыве ў Горадні. Ён шыроко вядомы як журналіст.

Васіль Кроква, Полацак

АДЗІН АРЫШТ, АДНО ЗНЯЦЬЦЁ, АДЗІН СКАНДАЛ

Арыштавалі, бо западозрылі ў круцільстве, намесніка дырэктара Мазырскага нафтаперапрацоўчага завodu Леаніда Альхімовіча. Быццам бы ён меў на раҳунках за мяжой сотні тысяч аўтарату. Скінулі з пасады дырэктора «Белшыны» Аркадзя Палякова, нягледзячы на заступніцтва калектыву, а на ягонае месца паставілі бывшага мэра Магілёва Дзмітрыя Сівіцкага. А былы начальнік кантрольна-рэвізійнага ўпраўлення міністэрства культуры Аляксандар Грачоў выступіў у «Беларускай Деловай Газете» з абвінавочнінімі на адрас ціперацінга генпрокурора Шэймана, ягонага супрацоўніка Аўсінскага, а таксама кімандзіра спэцпрадраздзялення МУС Паўлючэнкі, съведчачы пра памеры карупціі і беззаконнасці, якія чынілі ў найвышэйшых эшлёнках улады.

Б.Т.

ТЭМА НУМАРУ — СТАРОНКІ 4-11.

Навошта нам інтэграцыя?

Апошнім часам пачасціліся размовы пра інтэграцыю Беларусі з Расеяй. То «саюзны рубель» аблімкуюць, то «саюзны тэлевізор». Болей сталі пісаць і пра пасяджэнны «саюзнага ўраду» і «саюзнага парламенту». Відавочна, што падштурхнуў размовы пра інтэграцыю нідаўні арышт у Амэрыцы дзяржсакратара новага «саюзу» Паўла Барадзіна. Больш сур'ёзная падстава для пропаганды «саюзу» — сёлетнія прыздэнцікі выбары ў Беларусі. Размовы размовамі, але за імі важна не згубіць сутнасці і сапраўднай мэты інтэграцыі. Што гэта? Дзеялічаго? Каму выгадна?

Аб'ектыўна інтэграцыя Беларусі і Рәсей як колішніх фактычных калёні і мэтраполіі як мае іншага тлумачэння, апрач нязадатнасці кіраўніцтва РБ ажыццяўляць самастойную палітыку незалежнай дзяржавы. Прэцэдэнтам у сусветнай практицы хапае. Апошні прыклад: просьба адной з Каморскіх выспаў, Анжуану, быўшай французскай калёні, якая атрымала незалежнасць, «забраць іх назад». Маўляў, «нічыво не палучачеца». Французы адказаў: «Нене, вырашайце самі». Ня так выразна, але тое самае кажуць Лукашэнку і расеіцы, усялякі гамуючы і «саюзны рубель», і «саюзны тэлевізор». Верагодна, разумеюць, што неза-

лежнасці — як найвышэйшай фазе дзяржаўнага развіцця нацыі — альтэрнатывы пакуль нізе ў съвєце не прыдумалі. Вазьмі зараз туо Беларусь з Лукашэнкам, а прыйдзе які больш «прадзвінуты» кіраўнік, з шырэйшым круглаглядам — і не пазбежна прыйдзеца мець клопаты з новым раздзяленнем.

Прапарцыйна дачыненіні да «інтэграцыйных працэсаў» — падкірэслена стрыманыя і кабінэтныя. Бюджэт «саюзной дзяржавы» — гэта фактычна заробкі чынавенства «саюзных структураў», аплаты будынку гэтых структур і саюзных мерапрыемстваў. Пра рэальныя аўяднаўчыя акцыі расеіцы гавораць неахвотна. Пуцін адной з галоўных задачаў Рәсей назіваў пазбаўленне імпэрскіх амбіцыяў. Ужо ў гэтай фразе — і ацонка сутнасці Савецкага Саюзу, і ацонка заходаў дзеялія яго аднаўлення. Маўляў, імпэрыі ня будзе.

Ацонка Савецкага Саюзу як імпэрыі — пераемніцы імпэрыі расейскай — цалкам слушна. Давайце ўспомнім, якое месца займаў Беларусь у гэтай савецка-расейскай імпэрыі. Марыянэткавы ўрад, сым-

боліка, плянамернае скарачэнне беларускага школьніцтва, дыскрэдытацыя «недаразвітага языка». У найгоршыя часы — фізычнае вынішчэнне беларускай інтэлігенцыі, у «найлепшыя» — заборона называць Беларусь краінай (а толькі рэспублікай).

Ідзялёгія братэрства не вытрымлівае крытыкі, хоць і эксплюатуецца ўжо 200 гадоў. Брэты найлепшыя дачыненіні, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае, нарэшце, крытыкі і міт пра беднасць Беларусі на свае рэсурсы — самаабразлівая казачка, якой таксама ўжо 200 гадоў. Хоць у съвєце існуе мноства прыкладаў, што ня нафта і золата галоўны скарб краіны. Некаторыя ў нафце купаюць, а жывуць паасобку. Ідзялёгія праваслаўя ўжё больш дыскрэдытаўнае сябе то антысэмітызмом, то іншым не апраўданым цікаваннем пратэстантаў, то імкненнем стаць дзяржаўнай рэлігіяй у краіне, дзе сусідніць розныя веравызнанні і толькі трэы працэнты дэклараваных праваслаўных сапраўды наведваюць царкву.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае, нарэшце, крытыкі і міт пра беднасць Беларусі на свае рэсурсы — самаабразлівая казачка, якой таксама ўжо 200 гадоў. Хоць у съвєце існуе мноства прыкладаў, што ня нафта і золата галоўны скарб краіны. Некаторыя ў нафце купаюць, а жывуць паасобку. Ідзялёгія праваслаўя ўжё больш дыскрэдытаўнае сябе то антысэмітызмом, то іншым не апраўданым цікаваннем пратэстантаў, то імкненнем стаць дзяржаўнай рэлігіяй у краіне, дзе сусідніць розныя веравызнанні і толькі трэы працэнты дэклараваных праваслаўных сапраўды наведваюць царкву.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крокі, абы зляпіць дзіркі Хаця б на які месяц, а там пабачым.

Не вытрымлівае крытыкі і працэ

ці пра іншыя відэы, калі ж перастанем прасіць — праз год ці праз стó? Усё гэта выглядае на тактычныя крок

Навіны за тыдзень

КАНГРЭС
ДЭМАКРАТЫЧНЫХ СЛАУ

У Менску адбылося першае паседжанне аргкамітэту IV Кангрэсу Дэмакратычных Слау. Вырашылі, што Кангрэс правядуць у сакавіку. Больш дакладную дату назавуть на паседжанні Каардынальной Рады Дэмакратычных Слау ў 8 лютага. Тады ж плянуюць лепш вызначыцца і з адзінкамі кандыдатам на прэзыдэнцкія выбары.

ПРАЦА З АПАЗЫЦЫЯЙ

На прэсавай канфэрэнцыі ў Маскве старшыня камітэту па міжнародных спрахах Думы (г.з. парламенту) Рәсей Дзымітры Рагозін заявіў, што Рәсей варта працаўца зь беларускай апазыцыяй: трэба, скажаў, пазбегнучы югаслаўскіх памылак, калі да апошняга моманту падтымлівалі толькі Мілошавіча.

ІНТЭЛІГЕНЦЫЯ
Ў ЛУКАШЕНКІ

1 лютага Лукашэнка прымаў у Палацы Рэспублікі прыдворную інтэлігэнцыю. Паводле ягоных словаў, культура за час ягонага кіравання была захаваная і ўзбагачаная. Лукашэнка заклікаў бараніць "славянскую цывілізацыю" ад гляблізацыі ды амэрыканізацыі, абяцаў кватэры ды заробкі ў ста далярў проста селета. А перад тым ён усе віншаваў Івана Шамякіна з 80-годзьдзем. Інтэлігэнцыя пытаныя ў пра лёсі зынкільных людзей, зыдзеў з беларускай мовы і культуры ў дзяржаўных СМІ і цкаваньне Быкава не ўздымала.

СТРАЙК У САЛІГОРСКУ

З 1 лютага пачаўся бестэрміновы страйк індывідуальных прадпрымальнікаў Салігорску, дзе падвысілі плату за арэнду гандлёвых месцаў аж у 5,2 разы.

БЕЛАРУСЫ ПАХІТРЭЛІ

Беларусь прафинансавала бюджет «саюзу Беларусі ды Рәсей» за мінлы год толькі на 30%, а Рәсей — на 101%. Такое адбылося ўпершыню, раней завінавачвалася адно Рәсей.

КЛОПАТ ПРА ДЗЕЦІ

У баранавіцкую СШ №19 прыяжджалі Вярцінскі зь Дзягілевай. Правялі супстречу з дзецімі, пачыталі ім свае вершы, пасыпвалі пад гітару. Щкольнікі таксама выступілі зь не-вялічкай праграмай, пасыль якой задавалі свае пытаныні гасцям зь Менску. Арганізавалі стречу старшыня баранавіцкага ТВМ Віктар Сырыца і завуч па выхаваўчай працы СШ №19 Вольга Міушка. Беларускамоўнымі клясамі ў Баранавічах даўно апякуюцца тутэйшыя філії ТВМ і БНФ: амаль штомесяц ладзець для дзяцей імпрэзы і цікавія падарожжы па славутых мясцінах.

«ПАН МІНІСТАР»
У БАРАНАВІЧАХ

У Баранавічах паставілі камэдью Ф.Аляхновіча "Пан Міністар". Апошні раз п'есы славутага віленчuka ставіліся тутака ў часе нямецкай акупациі. Зтуртаваныне "Тужліві панядзелак" у тутэйшым Доме культуры выбрала камэдью, напісаную ў 1923 г., бо яна актуальная і сёньня — высімейвае пэсёудабеларусаў, якія ірвуцца да ўлады ды неінвайдзіць усё беларускае.

Руслан Равіка, Баранавічы

Сямён Шарэцкі

З 26 да 31 студзеня ў Вільні праходзіў сэмінар "негвалтоўная барацьба і дэмакратычныя пракэсы ў Беларусі". Арганізаторам сэмінару стала Фундацыя праву чалавека, якую ўзначальваюць праваабаронца Стасіс Каўшыніс і былы дэпутат Сойму Літвы Аўдрус Буткявічус. А праводзіў сэмінар дырэктар Інстытуту Айнштайн (ЗША) прафэсар Джын Шарп.

Інстытут Айнштайн займаецца дасыльданьнем і пашырэннем негвалтоўных мэтадаў барацьбы за свабоду і дэмакратию. Яго супрацоўнікі маюць багаты досьвед правядзення падобных сэмінараў у многіх краінах, ім выдадзены падручнікі па негвалтоўных мэтадах барацьбы супраць дыктатарскіх рэжымам. З 1991 г. Інстытут кансультаваў кіраўнікоў Саюдзісу ў Літве, а таксама актыўісту Латвіі і Эстоніі ў часе іх барацьбы за незалежнасць сваіх краінаў. У 1992 г. у Літве выйшла кніга Дж.Шарпа "Грамадзянская абарона".

Говорачы аб мэтадах негвалтоўнай барацьбы, нельга не адзначыць, што перавагі іх перад насыльствем былі вядомыя людзям ужо ў глыбокай стражытнасці. Прыйкладам таму — не-пераможнасць хрысьціянскай маралі Дзесяці Божых прыказаньняў.

Клясычным прыкладам негвалтоўнай барацьбы з іншаземнымі захопнікамі зьяўляецца гандзізм зь яго канцепцый "упартасці ў ісціні". Гандзізм грунтуецца на "законе любові" і "законе пакуты", а таксама на ўстрыманні ад патураныня сваім слабасцям. Гандзізм выступае супраць рэвалюцыйных пераўтварэнняў грамадства і экспрапрэзыяў эксплюататарскіх клясаў. Махандас Карамчанд Гандзі лічыў неабходна "маралізацию" палітычнай дзея-

Бюджэт гэтага «ўтварэння» на 2001 г. роўны 90 млрд. рублёў, зь іх беларусы мусіць сплаціць аж трэцюю частку.

Алесь Кудрыцкі

ДОЛЯ САМАЛЁТА

У баранавіцкім Старым парку дэмантуюць старэйкі самалёт АН, які больш за 10 гадоў таму ўсталявалі там пад дзіцячы кінатэатр. Пасыль праўла тае ідэі ў самалёце нейкі час месяціўся музэй авіяцыі, які, аднак, трываўся на некалькіх аматарах і пасыль неаднаразовых рабункаў таксама быў зачынены.

Урэшце кінуты ўсімі самалёт-помník зрабіўся прыбіральнік і адначасова хатай для розных валацаў ды бамжоў. Паціху яго пачалі раскручваць па шрубках. Тут толькі прачніуліся ўлады і загадалі здаць рэшткі самалёта на мэталалом.

КЛОПАТ ПРА ДЗЕЦІ

У баранавіцкую СШ №19 прыяжджалі Вярцінскі зь Дзягілевай. Правялі супстречу з дзецімі, пачыталі ім свае вершы, пасыпвалі пад гітару. Щкольнікі таксама выступілі зь не-вялічкай праграмай, пасыль якой задавалі свае пытаныні гасцям зь Менску. Арганізавалі стречу старшыня баранавіцкага ТВМ Віктар Сырыца і завуч па выхаваўчай працы СШ №19 Вольга Міушка. Беларускамоўнымі клясамі ў Баранавічах даўно апякуюцца тутэйшыя філії ТВМ і БНФ: амаль штомесяц ладзець для дзяцей імпрэзы і цікавія падарожжы па славутых мясцінах.

«ПАН МІНІСТАР»
У БАРАНАВІЧАХ

У Баранавічах паставілі камэдью Ф.Аляхновіча "Пан Міністар". Апошні раз п'есы славутага віленчuka ставіліся тутака ў часе нямецкай акупациі. Зтуртаваныне "Тужліві панядзелак" у тутэйшым Доме культуры выбрала камэдью, напісаную ў 1923 г., бо яна актуальная і сёньня — высімейвае пэсёудабеларусаў, якія ірвуцца да ўлады ды неінвайдзіць усё беларускае.

Руслан Равіка, Баранавічы

насьці. Таму галоўнай формай яго барацьбы з ангельскім імперыялістамі было несупрацоўніцтва зь імі і падтрымка развязыцца ўсюю сваёю, нацыянальнага. Вось і Альбрэкт Айнштайн лічыў, што "мы павінны імкніцца ўсё рабіць у духу Гандзі: не ўжывати насильля пры абароне сваіх інтарэсаў..."

Адной з галоўных рысаў палітычнага почырку кіраўніку Вялікага Княства Літоўскага таксама было ўменьне вырашыць развязыцца ўсюю сваёю, нацыянальнага. Вось і Альбрэкт Айнштайн лічыў, што "мы павінны імкніцца ўсё рабіць у духу Гандзі: не ўжывати насильля пры абароне сваіх інтарэсаў..."

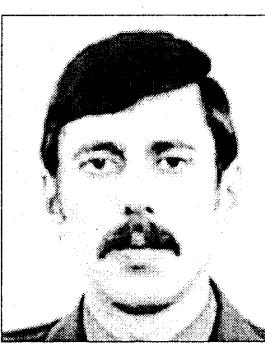
Адной з галоўных рысаў палітычнага почырку кіраўніку Вялікага Княства Літоўскага таксама было ўменьне вырашыць развязыцца ўсюю сваёю, нацыянальнага. Вось і Альбрэкт Айнштайн лічыў, што "мы павінны імкніцца ўсё рабіць у духу Гандзі: не ўжывати насильля пры абароне сваіх інтарэсаў..."

Говорачы аб мэтадах негвалтоўнай барацьбы, нельга не адзначыць, што перавагі іх перад насыльствем былі вядомыя людзям ужо ў глыбокай стражытнасці. Прыйкладам таму — не-пераможнасць хрысьціянскай маралі Дзесяці Божых прыказаньняў.

Клясычным прыкладам негвалтоўнай барацьбы з іншаземнымі захопнікамі зьяўляецца гандзізм зь яго канцепцый "упартасці ў ісціні". Гандзізм грунтуецца на "законе любові" і "законе пакуты", а таксама на ўстрыманні ад патураныня сваім слабасцям. Гандзізм выступае супраць рэвалюцыйных пераўтварэнняў грамадства і экспрапрэзыяў эксплюататарскіх клясаў. Махандас Карамчанд Гандзі лічыў неабходна "маралізацию" палітычнай дзея-

СВЕРДЛІСТЫНЕ ПАЛІТВЯЗЬНЯ

Справа Ўладзімера Кудзінава

страйціў (хоча ў беларускіх умовах яшчэ дзякую Богу, што не набыў).

Заўважце таксама, што судзілі Кудзінава ў 97-м годзе па артыкуле "ад 7 да 15" і далі найніжэйшае вызыначанае пакаранье. У 2001-м спра-

бу перагледзелі па артыкуле "да 5" — і максімална 5 гадоў пакінулі. Як тая кажуць, уваход — ру-

бель, выхад — два...

Адкуль тады звесткі пра такое хуткае вызваленне? Чаму ў асяродку журналістаў у пятніцу пра-

неслася: "У панядзелак, 5 лютага,

сустракаем Кудзінава"

Як вісьветлілася, менавіта ў панядзелак сустракаць мужа параў жонцы дэпутата, Зоі Кудзінавай, судзьдзя Менскай абласнога суду Сяргей Мікуліч. Выходзіць, што калі судзьдзя Мікуліч на хлусці — тады хлусці агенцтва БелПАН. І тады Кудзінаву ў выпіку перагляду ягонай справы прысуджаны тэрмін на пяць гадоў, а чатыры — менавіта гэткі тэрмін "адседкі" сканчаецца для дэпутата 4 лютага.

Нялішне заўважыць: згодна з Крымінальна-працэсualным кодэкsem, калі тэрмін зыняволенення сканчаецца ў нядзелю ці іншыя выхадны дзень, турэмні зыняволенія не будзе ўнічожанае аднадзядыні. І звычайна начальства калёнія ад гэтага пункту закандаўства не адступае. Але ў мінулую суботу з установы УЖ-15/1, што знаходзіцца ў Менску на вуліцы Кальварыйскай, вызваліліся тры чалавекі, сярод якіх не было Ўладзіміра. Мы асабіста размаўлялі з гэтмі людзьмі — паводле іхніх словаў, Кудзінава на вызваленне ў той дзень ніхто не выклікаў.

Дзяжурны памочнік начальніка калёні на Кальварыйскай, сп.Борахаў, у тэлефоннай размове зазначыў, што нічога ня ведае пра маючие адбыцца вызваленія дзядыні.

Не сипяшаймася, панове, казаць дзякую. Не забывайма, хто палітвязьні адправіў у свой час за краіты.

Выходзіць, што нехатаў — журналісты, судзьдзя Мікуліч ці хтосьці іншы — яшчэ раз "амніставаў" Кудзінава на два гады, пакінулішы яму трохгадовы тэрмін пакаранія. Было добра, каб адна ў тая ж амністыя скарачала тэрміны зыняволененя двойчы. Але гэтак адбываецца толькі ў салодкіх марах пачынаючых вязнянья. І

нідзе болей.

Калі Кудзінава сапраўды вызвалены на гэтым тыдні, мы першымі пачынім руку гэтаму мужнаму чалавеку. Але пакуль што пэўнасці імя. Калі б сапраўды на новы 5-гадовы тэрмін уплыўвалі амністыя, Кудзінаву меў бы сядзець, з улікам папярэдніх амністый, толькі трэбагаўся, што пакараніе неадкладна па вынісеньні барысаўскім судом рашиэння пра зымячэнне пакаранія. Больш за тое, дэпутат меў бы права патрабаваць ад дзяжуравы кампенсацыю за незаконнае адседжанне ім год. Калі б судзьдзі, прадугледжваючы такі паварот праўлы, зачыніў пакараніе, тады хлусці агенцтва БелПАН. І тады Кудзінаву ў выпіку перагляду ягонай справы прысуджаны тэрмін на пяць гадоў, а чатыры — менавіта гэткі тэрмін "адседкі" сканчаецца для дэпутата 4 лютага.

Нялішне заўважыць: згодна з Крымінальна-працэсualным кодэкsem, калі тэрмін зыняволенія сканчаецца ў нядзелю ці іншыя выхадны дзень, турэмні зыняволенія не будзе ўнічожанае аднадзядыні. І звычайна начальства калёнія ад гэтага пункту закандаўства не адступае. Але ў мінулую суботу з установы УЖ-15/1, што знаходзіцца ў Менску на вуліцы Кальварыйскай, вызваліліся тры чал

Мільярд за ламачча

"Карупцыйнае павучыныне" – так называюць съледчыя спадчыну, якую пакінуй на сабе ўлады-міра Мантэсынас, шэф пэруанскай службы выведкі. Сярод 212 падазроных – Віктор Альберта Вэнэра Гарыда, набліханы да Мантэсынаса, якога вінавацяць у махінацыях з продажам беларускае зброя.

Пару тыдняў таму Вэнэра Гарыда паклаў у банк Маямі (ЗША) каля 15 мільёнаў даліраў. Там яго і схапілі агенты Фэдэральнага Бюро Расыследаваньня – яшчэ 19 студзеня ўлады Пэру выпісалі ордэр на арышт Гарыда, а 22 студзеня да вышуку падключчыўся Інтэрпold. Рахунак замарожаны, а сам Гарыда чакае ў амэрыканскай вязніцы выдачы на радзіму, дзе ён пойдзе пад суд.

Як выявілася, Вэнэра Гарыда быў буйным круцілем. Церччыся ля ўлады, ён дамогся таго, што ўзначаліў вайсковы ды палітычны пэнсійны фонды ды пачаў атрымліваць неблагі прыбытак з маніпуляваньня грашымі пэруанскіх сілавікоў. Ён ды Мантэсынас заснаваў ўласны будаўнічыя кампаніі. Спрацеваўся няблага – муравалі кватэрныя комплексы ды гатэлі, а потым прадавалі іх таму самому пэнсійному фонду па высачазных коштах. Такім чынам, Гарыда зарабляў на tym, што трациў падконтрольныя яму гроши.

Найялікшую цікавасць узяўляюць махінацыі са зброяй, якія пракручваў Гарыда. Паводле Associated Press, набываючы зброя зь Беларусі, Украіны ды Баўгарыі, Гарыда зусім не звіраўся мацаваць пэруан-

ПРАЗ ЗША – ЗЬ ВІЗАЮ

Амэрыканская Служба іміграцыі й натурализацыі пазбавіла грамадзянінай Рэсеі ды Беларусі права бязвізавага транзыту праз тэрыторыю ЗША. Рашэнне пачне дзейнічаць з красавіком. Расейцы перайшлі ў катэгорыю "нядобранадзейных". Беларусаў жа разглядаюць як галоўных іхных бранцаў.

А.К.

Алесь Кудрыцкі

Першая скрыпка стагодзьдзя

уладамі напісай
выкрайальны
ліст у райкам.
Маўліў, Пэйсах
Ратніцкі – сын
буржуя (мой
прадзед вало-
даў аж чвэрцю
вадзяного млы-
ну), і трэба
тнаць яго з эх-
нікуму паганаю
мятлюю. І паг-
налі.

Бацькаў дзя-
дзінка пакінуй-
ткі на сабе па-
мінь на бела-
ружскай зямлі.
Ледзь не палова
дамоў вакол
сталічнай пло-

щышка Перамогі і на самай плошчы, ды стары будынак радыёкамітету прыціпілі праць дзядзькавы руки. Ка-
жуць, гадоў 30 таму, пакуль дзядзь-
ка на зъехаў у Ізраіль, дзе-нідзе ў
цэнтры места можна было пабачыць
памятную шыльдачку з ягоным
прозвішчам.

А скрыпкі Пэйсах Ратніцкі не за-
кініў да апошніх гадоў жывіцца. Ён нават
ня ведаў, як чытаць ноты, але яго
без усялякага конкурсу ўзялі на
першы курс музычнага тэхнікуму
пры Маскоўскай кансерваторыі. На
жаль, нядоўга прыйшлося яму пра-
вучыцца. Нейкі "таварыш" зь мяс-
тэчка ў надзеі выслужыцца перад

жарт

...і абмяняем яго на Барадзіна!

БМА рыхтуе да выданья

Беларуская Музычнага Альтэрна-
тыва падзялілася плянамі на на-
ступны год. У лютым БМА плянне
выдаць альбом "На Неба" перамож-
цы Рок-каранацыі-2000 у намінацыі
"Адкрыццё году" — гурту "Безь
Білета". 13 лютага ў клубе "Аквары-
пом" адбудзеца прэзентацыя аль-
бому "MORE хаканьня", прымерка-
ванага да Дня ўсіх хаканых — ён
будзе зыміліца найлепшыя "песні

пра хаканыне" NRM, «Безь Білета»,
«Крамы», «Новага Неба», «Нэйрад-
збелю», Kriwi, «Палацу», «Белага
Сну» і Existu. І быццам бы да кож-
най касці будзе прыкладзены прэ-
зэрватыў. Таксама ў лютым БМА
плянне прэзэнтація першы нумар
"самага чэснага беларускага музыч-
нага часопісу" POST'R. Увесну ж
пры ўзделе БМА будуть выдаць
альбомы Сержку Сокалаву-
Воюшы, Віктара Шалкевіча, кам-
пакт-дыск "Легенды Вялікага Кня-
ства" з музыкай старажытнай бела-
рускай дзяржавы і трэці альбом з
сэрыі "Вольныя Танцы".

Андрусь Белавокі

Сяргей Краўцоў

ней належала славутаму вітуозу
Пабла Сарасатэ, а таксама залаты
ланцужок для гадзінніка і вілу ў
паўночнай Каліфорніі, каб вырошча-
ваць там экзатычныя кветкі. Ня
толькі ягоны прыўкрасны твар, ня
толькі манеры і вітратка, але й
самы стыль ягонай ігры вылучаўся
нейкай высакароднай балцкай стры-
манасцю. Ён быў шчасліў — аж
да таго моманту, калі ў 47 гадоў
зламаў шыльку съязна і ператва-
рыўся ў інваліда. І тым на менш,
далей канцэртаваў, выкладаў, музы-
каў з сябрамі... І нават у дзень
свайго сямідзесяцігодзіннага рызык-
ну ўзігральца для амэрыканскага
тэлебачання пару скрыпічных
мінітураў.

Фальклёрныя экспедыцыі часта
адшукваюць на гарышчах заходнебеларускіх вёсак старыя скрыпкі,
загорнутыя ў анчу. Іншым часам
гэтыя інструменты бываюць надта
каштоўны — эсцкія ці нямецкія
пачатку XVIII ст., ужываныя калісьці
у магнацкіх калодах. Нашчадкі гэта-
га багацця, калгасыніцы, часцей за
усё ставяцца да скрыпак з пачы-
васцю, як да сямейнага скарубу.
Аднак мне самой даводзілася чуць і
расказы пра скрыпкі, кінчыту ў рэч-
ку ці ў печ — калі дачцэ бацкава
музыка здавалася суцільнай блаз-
нотай...

Хейфэц памёр 10 сініння 1987 г.
Над Каліфорній у той дзень звяза-
ла чыстае неба, у Вільні ішоў
дождь зь снегам. Шкада, што ў
сябе на радзіму беларуская скрып-
ка памерла пра скрыпкі, кінчыту ў рэч-
ку ці ў печ — калі дачцэ бацкава
музыка здавалася суцільнай блаз-

Юлія Андрэева

УДАКЛАДНЕСТЬНЕ

Пра "Беларускую гімнастыку для школ" у мінулым нумары напісай наш
чытач Дз. Прымышыц, а не Дз. Прылешыц, як мы памылкова напісалі. Пра-
бачаемся і просім падпісаць свае лісты разборлівей.

"НН"

500 “Пагоня”

Першы нумар "Пагоні" вый-
шаў даклада 25 сакавіка 1992-га.
500-ты днімі — 25 студзеня 2001-
га. Каравац, зь "вясці надзеяў"
праstryяком у маразы амаль без-
надзеі. Зрэшты, 25-га ў Горадні
распачалася адліга.

А напярэдадні, калі рэдакцыя з
прыхільнікамі адзначала нагоду ў га-
тальнай рэстарацыі, на прастэкце
Янкі Купалы, шалела лютая віхура.
Балівалі да паловы другой ночы. І
ўвесь гэты час за самымі блізкімі
столікам "размаўлялі" троі мужчыны.
Першая зьмена мела пляшку "Полькі" — мясцовай 40-градуснай,
другая піла адно чорную каву, каб ня
страціц пільнасці.

500-ая "Пагоня" выйшла з рэк-
лямным загалоўкам "Інфармуем,
ратуем і дапамагаем". Нікай — зды-
мак рэдакцыі, у якой пераважаюць
маладыя сымпатычныя беларускі,
што съведчыць аб жаноцкіх слова-
"Пагоня". Свайг часам лягатып газэ-
ты намаляваў С.Харэўскі, зъмісц-
іўшы рыцара ўсярэдзіне літары "о".
У гэткім выглядзе ён захаваўся да-
гэтуль. А пад шыльдай — на другой
сторонцы — віншаванье ад імя 33
грамадзкіх лідараў Гарадзеншчыны,
падпісане Сямёном Домашам. Па-
ведамляеца таксама, што гарадзенскі прафэсар А.Астроўскі на
пяць гадоў выперадзіў доктара
Шыгельскага, паставіўшы самому
галоўнаму пацьвенту дыягназ — "ма-
заічнае псыхапаты". Прычым сваім
часам аб гэтым адразу паведаміла
"Пагоня". Каравац, новае — звы-
чайна ўсяго толькі груントуна забы-
тае старое.

падзеі стагодзьдзя

**Якія падзеі XX стагодзьдзя вы
уважаеце за найважнейшыя для
Беларусі і беларускага съвету? З
такім пытанынем мы звязрнулісі
да "нашаніцу" і дзеячоў палі-
тыкі і культуры. Аптытаныне, калі
падсумаваць і сыстэматызаваць
адказы, дало наступныя вынікі.**

Найважнейшымі для нашага
съвету абсалютная большасць
аптыгных уважае падзеі 1990–1991
г., дасягненне Беларусі нацыя-
нальнае незалежнасць ў часе рас-
паду СССР. У гэтым сыходзяцца
людзі левых і правых пераканан-
няў, інтэлігенцыя і чыноўнікі, мала-
дзеяшыя і старэйшыя.

На другім месцы па колькасці
згадак — падзеі двух найважнейшых
эўрапейскіх катализмаў. Другое і
першае сусветнае войнаў разам з
прыядам расейскай рэвалюцыі і аба-
вяшчэння БНР ды БССР. Але ту-
така ацэнкі разыходзяцца.

Нехта ўважае за найважлікшую
падзею 1939–1945 г. перамогу Бела-
русы ў другой сусветнай вайне ў
складзе антыгітлерскай кааліцыі,
некто — узъяднанье заходніяй і
ўсходніяй Беларусі на пачатку гэтай
войны, для трэціх гэта геапалітыч-

ныя і культурныя страты — Бела-
стоку і асабліва Вільні. Для іншых
тая вайна — суцэльная трагедыя,
што забрала кожнае чацвертае ці
нават трэцяе жыццё і прымусіла
беларусаў класы і галовы на алтар
чужых інтарэсаў.

Неадназначна беларусы ацэныва-
юць і падзеі 1917–1920 г. Лявіца
уважае лёсавызначальна для Бела-
русы каstryчніцкую рэвалюцыю і
адмайлецца прызнаць значнасць
абвяшчэння Беларускай Народнай
Рэспублікі — першага гучнага дзяр-
жаўніцкага волевыяўлення бела-
рускага народу. Частка людзей,
збольшага правых перакананняў,
бачыць у Беларускай Савецкай Са-
цыялістычнай Рэспубліцы, утворанай
у 1919 г., мёртванароджане
дзіця расейскага бальшавізму, што
прынесла краіне адно клясавую ба-
рацьбу, гаспадарчыя страты, раз-
рэсі і дэнацыяналізацыю. Утварэнь-

не БССР для іх — ніякая не падзея.
А для сяго-таго БССР была квазі-
дзяржавай, што здолела насадзіць у
масах пачыццё грамадзянскага на-
цыянализму, ажыццяўляла, хай і да-
рагой цаной, амбітную праграму ма-
дэрнізацыі краіны і застаненца ў
гісторыі як пэрыяд величных траге-
дыв. Трэцяя ж увогуле ўважаюць
БССР залатым векам беларускага
народу. Для некага яшчэ галоўным
вынікам тых гадоў стала страта Бела-
рускай Смаленскай, у якім і была
абвешчаная БССР, ды траўматыч-
ны падзел краю па лініі Дрыса—
Мікашівічы.

Многія згадваюць Чарнобыль,
іншыя маўчаць пра яго, бо інтынк-
тыўна іх хочуць улучаць у съпіс
чорных падзеяў.

Ня ўсе называюць і прыход да
ўлады Аляксандра Лукашэнкі, пад-
зею, зь якой мы жывем дагэтуль,
некаторыя, наадварот, падкрэслі-

валі, што гэта антыпадзея, нішто.
Цераз сто гадоў нехта, магчыма,
назаве найважнейшай падзеяй ХХІ
ст. съход Лукашэнкі з палітычнай
арэнды. Хоць гэта, напэўна, залеж-
жыць ад таго, колькі пратрымаецца
Лукашэнка на вяршыні славы Ціка-
ва, што Лукашэнку найбольш назы-
ваюць ягоныя непрыяцелі, а не
прыхільнікі. Каму ён даўся ў знакі,
ты і згадваюць.

I — нечакана для рэдакцыі —
падзею назвалі і ўзыўкненне і
выжываныне беларускага друку.
Гэта наша, беларуская спэцыфіка.
Ні ўкраінцы, ні палакі, ні літоўцы
гэтай падзеі ня вылучылі. А мы
— нація слова. Словам пратрыма-
ліся, у слове, а не ў дзяржавных ці
палітычных утварэннях узрадзілі,
вынаслі і перахавалі сваю нацыя-
нальную этыку, нацыянальную
ідзю, нацыянальную мару, нацыя-
нальную волю. За цара Мікалая, за
кайзера Вільгельма і маршала
Пілсудзкага, за Сталіна і Гітлера,
за Хрушчова і Брэжнева, за Гарбачо-
ві і Лукашэнкі — неські ле ў
слове. Спачатку быў друк. I Слова
сталася Незалежнасцю. Вар-
тасыць якой цяпер для ўсіх людзей

беларускага культуры неаспречная.
Хоць яе, Незалежнасці — сапраў-
днай, адчувальнай, дзейснай —
яшчэ трэба дасягнуць. Гэта мэта і
была ўрачыста абвешчаная ў 1991
г., калі палітыкі розных колераў і
дэялізонаў, авантурystы і раман-
тыкі, праведнікі і круцялі разам
унесьлі ў Аўгуставу залю Дому ўра-
ду — гістарычную залю, якую ў
ХХІ ст. будуць наведваць школьні-
цы. Штандар быў перададзены ім
у рукі людзкім морам, што хвалява-
лася на плошчы, якая не ўзабаве
атрымае імя Незалежнасці. Гэта і
сталі пікам стагодзьдзя.

Аказаеца, усе мы — дарослыя
грамадзяне Беларусі — за нейкі
дзесядзяць гадоў сталі съведкамі трох
падзеяў, што называюць найваж-
нейшымі ў гісторыі. Калі такія 3657
дзён вырвуцца наступны раз?

А зь іншага боку зірнеш — дык
нічога й я здарылася такога за наша
стагодзьдзе. Вось за тысячагодзьдзе —
першая царква, першы плуг, пер-
шая книга, першы чыгунка... Гэта —
тэма наступнага аптытаныя і аднае
з наступных «Вострых Брамаў».

Рэдакцыя

Алесь Анціпенка, філёзаф:

Абвяшчэнне БНР.
Нараджэнне Валянціна Акудові-
ча (самы выбіты беларускі інтэлек-
туал XX ст.).

Аднаўленыне незалежнасці Бе-
ларусі.

Рагім Джалілаў, участковы
інспектар міліцыі Фрунзэнскага
РУУС:

Для мянэ самая галоўная падзея
стагодзьдзя адбылася 22 ліпеня
1987 г. У гэты дзень нарадзіўся мой
сын. Магчыма, расьце будучы прэзы-
дэнт Беларусі. Альбо — міністар унут-
ранніх спраў.

Чарнобыльская катастрофа. Гэта
вялікая трагедыя для съвету, а для Бе-
ларусі — асабліва. Асабіста я мяркую,
што 70% беларускай тэрыторыі заб-
руджана радыяцыяй.

Магу адзначыць яшчэ адну, на
маю думку, трагедыю: раптоўны рас-
пад СССР. Мне здаецца, што, калі б
гэта адбывалася паступова, напры-
клад, цягам дзесяці-дваццаці гадоў —
магчыма, мы прыйшли б да дэмакраты-
чнай без асаблівага шоку, з меншымі
стратамі. Магчыма, жыццё з цягам
часу стала б лепшым, а людзі ў роз-
ных бытых рэспубліках маглі з заста-
вацца бліжэйшымі адзін да аднага. Мне
проста шкада гэтых 70-80-гадо-
вых старых, у якіх пры канцы жыцця
це не засталося ніводнай надзеі на
лепшае, толькі хваробы ды амаль
што жабрацтва... Мне вельмі цяжка
бачыць гэту безнадзеянасць.

Можа, вам не спадаеца маё аса-
бістое меркаваныне, але зразумейце:
я ўсё-такі — "дзіця СССР".

Паўлюк Канавальчык, рэдактар
газеты "Навінкі":

Самая галоўная падзея стагодзь-
дзя — Вялікая Каstryчніцкая сацыя-
лістычнай рэвалюцыя, якая перавону-
ла ўесь съвет.

**Генадзь Кісялёў, літаратураз-
наўца, супрацоўнік Цэнтру імя**
Францішка Скарыны:

Думаю, што буду арыгінальным.
Самую вялікую для беларускага наро-
ду падзею паштычна вызначыў Ула-
дзімір Жылка ў сваіх радках: "На-
ману Эўропы ўзышоў беларус". Сап-
раўды, паслы працяглага гістарычна-
га нябывалітва ўзыяліся беларуская дзяр-
жава. Беларусы зноў сталі дзяржа-
ўным народам. БНР, БССР, РБ — вось
вызначальныя этапы набыцца бела-
рускамі сваёй дзяржаўнасцю. Дума-
еца, што працэс гэтых, нягледзячы на
тусе цяжкасці, незваротны.

І яшчэ адзін велізарны факт гістарычнага значэння. У ХХ ст. створа-
ная выдатная беларуская нацыяналь-
ная літаратура, прадстаўленая най-
перш вялікім імёнам Янкі Купалы,
Якуба Коласа, Багдановіча, літарату-
ра ўнікальная, чутная далёка ў съве-
це. Гэта магутны падмурок, зарука
далейшага існаваныя нацыі.

27 ліпеня 1990 г., калі незалежнасці Беларусі дэ-юре была ўзмоц-
нена.

Веру, што ў ХХ ст., пры ўсіх абме-
жаванынях, у нас склалася выдатная
літаратура эўрапейскага ўзроўню.

**Аляксандар Мілінкевіч, стар-
шина аўдзяднання дэмакратыч-
ных арганізацій "Ратуша" (Го-
родня):**

Для Беларусі галоўная падзея —
набыццё сувэрэнітetu ў незалежнасці.

У сусветным маштабе самае
важнае дасягненне мінулага ста-
гадзьдзя — перамога дэмакратыі над
фашистоўскімі і камуністычнымі
дыктатурамі.

Валерый Навадворская, лідэр
расейскай партыі "Дэмакратычны
Саюз", ураджэнка Беларусі:

У ХХ ст. не было незалежнай Бе-
ларусі, хіба што зусім напрыканцы
яго з'явілася. Тому першая найваж-
нейшая падзея — аднаўленыне неза-
лежнасці.

Фактычна яе адмена з "уваца-
рэннем" Лукашэнкі.

**Міхаіл Хвастоў, намеснік прэ-
м'ер-міністра, міністар замежных**
справаў Рэспублікі Беларусі:

Калі гаварыць аб найважнейшых
падзеях ХХ ст., то трэба падзяліць іх
на дзве групы — важнейшай падзеі
для Эўропы і амаль палякамі. І 20-я гады,
і пазней. Усё-такі ішло назапашвань-
не беларускага інтэлектуальнаага

падзеяў. Беларусы зноў сталі дзяр-
жаваць.

БССР. Апошні час я шмат думаў
про гэта. Нягледзячы на вялікія стра-
ты, у тым ліку зыншчынныя інтэлі-
генцы, БССР адыграла значную ролю ў
тым, што мы на сталі "ісцінна
рускім" альбо палякім. І 20-я гады,
і пазней. Усё-такі ішло назапашвань-
не беларускага інтэлектуальнаага

падзеяў. Беларусы зноў сталі дзяр-
жаваць.

Фактычна яе адмена з "уваца-
рэннем" Лукашэнкі.

Рыгор Барадулін

Друк. Упэўненае й дужае слова
гэтае прыйшло ў нашу крывіцкую,
беларускую мову з Нямеччыны, з
радзімы Гутэнберга — хроснага
басця друкарскага варштату.

Друк. Сыдэльцы ягоным прыйшли ў
мову наскучы шматлікія слова, родам
зь недалёкай ад прагнай на веды
Крыўі Нямеччыны.

Друк. Кожны гук гаворыць сам за
себя.

Д — дыханье, дотык, дарога.

Р — рух, радасць, рунасць.

У — узлыёт, урачэнне, урачыс-
тасць.

К — кон, кола, калыска.

Дъ — дыханье, дотык, дарога.

Р — рух, радасць, рунасць.

У — узлыёт, урачэнне, урачыс-
тасць.

Калі гаварыць аб найважнейшых
падзеях ХХ ст., то трэба падзяліць іх
на дзве групы — важнейшай падзеі
для Эўропы і амаль палякомі. І 20-я гады,
і пазней. Усё-такі ішло назапашвань-
не беларускага інтэлектуальнаага

падзеяў. Беларусы зноў сталі дзяр-
жаваць.

Галоўны закон беларускага жыцьця

Абвячэнне Беларускай Народнай Рэспублікі ѹ справа змаганьня за Незалежную Беларусь

Уладзімер Ляхоўскі

Пасля кастрычніцкага перавароту 1917 г. прававая расейская систэма разбурылася, на яе месца насоўваўся бальшавізм. Край маўчаў ды мадзэў. Здавалася, што няма тae згуртаванае сілы ў народзе, якія здолею ўзяць на сібе адказнасць за лёс бацькаўшчыны. Але такая сіла была – Рада Беларускай Народнай Рэспублікі, абраная на ўсебеларускім з'ездзе ў сінегні 1917 г. Насамрэч, ні ўсебеларускі з'езд, ні Рада БНР з сучаснага прававога гледзішча не зьяўляліся паўнавартаснымі прадстаўнікамі беларускага народу, выбранымі на падставе ўсеагульнага, тайнага народнага гласавання. Гэткае волевыяўленне было немагчымым ва ўмовах пэрманэнтных акупацый Беларусі. Але Рада БНР на той час была адзіным дэмакратычным прадстаўнічым органам у Беларусі, які мог выступаць у абарону правовай свайго народу, прэзантаваць ягоныя інтарэсы ў сівеце. Усьведамляючы сваю адказнасць за лёс Бацькаўшчыны, за яе будучыню, 25 сакавіка 1918 г. Рада прыняла гісторычны акт пра незалежнасць. Аляксандар Цывікевич ёміста ды проста сфармуляваў сутнасць і значэнне гэтага падзея: "Права на незалежнасць разумеецца сама сабой... акт 25 сакавіка не шукае для сябе апраўдання... ён сваім зъвестам зацверджае пра венчане права народу Беларусі на волю... Праўда, дзякуючы акту 25 сакавіка Беларусь яшчэ стала незалежна дзяржавай. Але гэта яня зъменшае надзвычайнай, гісторычнай вартасці гэтага акту як галоўнейшай закону беларускага вызваленчага руху, усяго беларускага адраджэння. Ён стаў не законам, пра ведзеным у жыцьцё, але стаў законом

Ганаровая варта коннага швадрону Першага беларускага палка. Сакавік, 1919 г. Горадня.

нам беларускага жыцьця (падкрэслена мной. — У. Л.)"

Гісторыя БНР зноўку сталася актуальнай напрыканцы 1980-х, калі беларуская нацыяналісты на чале з Зянёнам Пазняком стварылі БНФ і ўзялілі пытанне дзяржаўнай незалежнасці. Тады на ўесь голас было сказана, што ўтвораная ў 1918 г. БНР была рэальнай спрабай стварыць сваю нацыянальную дзяржаву. Прыход да ўлады ў 1994 г. рэвалюцыйнага працрасіскага рэжыму і рэсаветызацыі краіны замарудзіла працэс нацыянальнага самаўсведамлення грамадзтва і

аб'ектыўнага асэнсаньня нацыянальнай гісторыі. Наш абываталь у сваёй большасці дагэтуль бlyтае БНР з БНФ. Задамося пытаннем: чым жа насамрэч была Беларуская Народная Рэспубліка?

Савецкі падручнікі тлумачылі: БНР — "правакацыя беларускага народу" з боку нацыяналісту (злаждана нямецкім і польскім акупантамі, а таксама краінамі Антанты), якія імкнуліся адараць Беларусь ад "братнай" Рasei. На пачатку 1990-х, за кароткі час дэмакратызациі ѹ беларусізацыі атрымала права на жыцьцё іншая трактоўка: БНР —

"беларуская дзяржава, утвораная ў 1918 г." ("Энцыклапедыя гісторыі Беларусі", 1993).

Пачнем з вызначэння тэрыторыі БНР. Другая ўстаўная Грамата докладае: "Беларусь у рубяжах рассялення і лічбай піравай беларускага народу абвяшчаеца Народная Рэспублікай". Тым самым съцвярджалася, што Беларусь непадзельная і ніхто, акрамя народу Беларусі, яна мае права вяршыць ягоны лёс і валадарыць на ягоны зямлі.

Працяг на старонцы 5.

БССР: 1919-91

Алесь Чобат

Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка была галоўной падзеяй у жыцьці беларускай нацыі XX стагодзьдзя. Сама нацыя, "просты народ", і яе наўрад ці хацела. Але менавіта ў часах БССР тая нацыя худа-бедна стала на ногі, скончыла школу, уцякла з вёскі ў Менск альбо Горадню, здабыла кватэру, уладкавала сына ў вайсковую вучэльню, а дачку — замуж за начальніка альбо нават за немца... Адным словам, за часам БССР вёска вылезла з гною ў людзі. Уся. Разам. За адно пакаленне.

У "гісторычную съядомасць" сучаснай беларускай нацыі тых ВКЛД Рэч Паспалітая ніколі і нікія не ўлезуць — бо гэта не ёсць гісторыя ўсе разуменіні. Но "просты вясковы люд" яна мае гісторыі — ён жыве ў замкнёным коле: зіма, вясна, лета, восень. Гісторыя пачынаеца, калі людзі выходзяць з вёскі. А беларусы выйшлі з вёскі толькі ў часы БССР.

Дый БССР гэнай таксама магло бы быць. Но розныя прыблудныя Мясяніковы ды Ландэрэы хацелі камандаваць адной "Западнай Обласцю"; на БССР не хапала ў іх розуму, пыхі, адвагі, таленту. Зрабіў БССР, насамрэч, Сталін Іосіф Вісарыёнак, у тых гады народны камісар па спраўах нацыянальнасцяў. Круцілі і перакручвалі ту ю БССР як хацелі. Не паспелі абвясяць, яе ў Смаленску 1 студзеня 1919 г., як праз месяц у Менску зрабілі ўжо Літоўска-Беларускую — і сталічку ў Вільню аднеслы. А цікавую вясной 1 летам з заходу маршал Пілсудзкі,

дых пра ту "літбелку" адразу забыліся, зноў зрабілі ССРБ — і сталічку назад у Смаленск... А пляны былі зусім яе скасаваць. За непатрэбнасцю. Але тут, ужо па савецка-польскай вайне 1920 г., рушыў восеніно па Палесці генэрал Станіслаў Булак-Балаховіч. Чатыры дыўзій Чырвонай Арміі разынёс у дым з пылам, 50 тыс. вінтовак слупкі, менскім і мазырскім музыкамі пакінуў... Ваеннае становішча ў Беларусі было да лета 1924 г., і Віцебшчыну з Магілёўшчынай да той захаванай БССР далучылі з той самай прычыны — каб трymаць тую "вясковую страляніну" ў адной жмені.

Так робіцца гісторыя. Не было б генэрала Булак-Балаховіча, не пакінулі б большавікі БССР. А калі летам 1921 г. у Менску нямецкі амбасадар асёў, а зімой 1922 г. БССР як адзін з чатырох суб'ектаў утварыла Савецкі Саюз, тут ужо стала амаль што пэўна, што "жыве сабе Беларусь..."

Што праўда, у другой палове 30-х магло павярнуцца іначай. Чаму гэта

ў Магілёве збудавалі "Дом Ураду-біс" — як у Менску?! А таму, што Магілёў... меў быць сталіцай Западнорусской ССР у складзе БССР (у межах да 1939 г.) і Смаленскай Губэрні. Межы той новай "рэспублікі" адпавядалі межамі вайсковай акургі. У тым уся прыгыні, у тым і фокус... Але тут Гітлер у Эўропе морду задраў. Па мюнхэнскім падзеце Чэхаславаччыны ўчuu таварыш Сталін слабіну і страхі "дзэрмакрататаў" з'яўляўся з эўрапейскіх ды таксама ў Эўропу палес — і тут ізноў БССР спатрэбілася Беларусь нашу мілую "Россияматушка" заўжды піхала ў Эўропу перед сабою — як бульдозэр ножыкі. Таму мы той Рasei і патрэбныя, таму і жыве Беларусь...

Быў верасень 1939 г., скончыўся той "рыскі падзел ганебны" ... Быў чэрвень 1941 г. і поўны разгром Вэрмахтам "асвабадзіцялеў". Былі "польскія вывазкі", была бойня габрэяў, была акупацыя, пятнаццаць паліцый — ад лятышшу да калмыкаў! — была савецкая партызанка

Працяг на старонцы 5.

Найбольш значныя падзеі ў гісторыі Беларусі XX стагодзьдзя мітычным чынам прыпадаюць найбольш на нядзелі. Гісторычна пасяджэнне Рады БНР пачалося 24 сакавіка 1918 году, у нядзелю, а восьмай увечары. Ішлі дугім дэбатамі, і пасяджэнне зацягнулася далёка за пойнач. Урэшце, прыхільнікі незалежнасці перамаглі, і а шостай раніцы 25 сакавіка з ганку будынку на вуліцы Серпухаўскай (цяпер Валадарскага), дзе засядала Рада, была зачытаная Трэцяя Устаўная Грамата, што абвяшчала незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі. Падзея ў мэла вялікага розгаласу ў тагачаснай прэсе. Толькі газета "Вольная Беларусь", рэдагаваная Язэпам Лесікам, вынесла матэрыял пра гэта на першую паласу. Іншыя тайліся: кайзераўскія войскі і чуць не хацелі пра незалежную рэспубліку. Толькі з наступнага, 1919 году, на 25 Сакавіка беларуская нацыянальная прэса пачне прысьвячаць гэту днёу абавязковую перадавіцу.

VI Паўночна-заходняя канфэрэнцыя РКП (б), што праходзіла ў Смаленску 30-31 сінегні 1918 г., была пераназваная ў першы з'езд КП(б)Б. Там і было прынятае рашэнне стварыць Беларускую Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку. З'езд апісаў у "Эпізодах" Яўхім Кіпель, які ў той час вучыўся ў Смаленскай Вайсковай Школе.

"Аднойчы камісар школы прышоў да нас са спісам і выклікаў усіх тых, хто ў фармуляры быў запісаны беларусам. Такіх знайшлося чалавек дваццаць. Ён нам сказаў, што пойдзем абвяшчаць Беларускую Рэспубліку, і тут жа загадаў пагаліца, наглянцаў боты і надзеяў новыя гімназіцкі.

Калі ўсе былі гатовыя, нас маршам павялі ў Дом Культуры. Тут нас сустрэў Вільгельм Кнорын. Ён усіх рассадзіў на прыстайных крэслах. Як толькі мы сели, зараз-же прышла і другая група чырвонаармейцаў: іх таксама паразаджвалі на прыстайных крэслах. У Смаленску тады, апрача школы штабнай службы, быў яшчэ і вайсковыя курсы, на якіх вучыліся 250 чалавек; з іх калі 70-ці былі беларусы; вось гэтых беларусаў і прывялі на з'езд.

Хутка адчынілі паседжэнне з'езду. Прэзыдіуму не выбіралі, а прынялі цэлым спісам... Ад беларускіх камуністай з'езд вітаў латыш Вільгельм Кнорын, ад беларускіх сацыялістай-рэвалюцынэр даў дэволюціі выступіць эсэры Палуце Бадуновай. У сваім выступленні яна запатрабавала бэззакладнага зачыненія з'езду як неправамоцнага. "Беларуская Рэспубліка ўжо абвешчаная законнымі прадстаўнікамі беларускага народу. Усё, што вы тут робіце, — гэта фальш. Ніхто вас не выбіраў!" — кричала Бадунова...

Бадунову супакоілі: старшыня прэзыдіума прыстрашыў яе вывесці з залі, калі яна на сціхне. Найбольш спрачаўся з Бадуновай Зымітра Жылуновіч (Цішка Гарты). Быў момант, калі ён ледзь не падскочыў біцца да яе. Бадунова сціхла і пакінула залю...

А 5-й гадзіне ўвечары прыступілі да галасавання тае раззялоўцы, якую прапланаваў прэзыдіум. Галасавалі ўсе прысутныя, у тым ліку і вайсковыя. Супраць раззялоўцы галасавалі прысутныя на з'езідзе эсэры. На гэтым з'ездзе скончыўся.

Маніфэст пра абвяшчэнне БССР быў складзены Зымітром Жылуновічам хутчай-хутчай у апошні тýдзень 1918 г. у Смаленску, а на 1 студзеня ў Менску, як гэта стаіць у афіцыйных дакументах. Рэальная існаваць БССР пачала толькі з 5 студзеня. У гэты дзень урад БССР пераехаў у Менск, у сталіцу Беларусі прыйшла беларуская савецкая ўлада. 5 студзеня 1919 году — нядзеля.

БНР можна характерызаць як палітычную інстытуцыю, утвораную ў 1918 г. з арганізацыйных структураў першага агульнацыйнальнага форуму — Усебеларускага зіезду 1917 г., якая мела на мэце дасягненне рэальнай незалежнасці Беларусі. I храналягічна цягласць БНР будзе доўжыцца, покуль задачы па будаванні сувэрэннае Беларусі застаюцца актуальнымі.

Працяг са старонкі 4.

Аднак панаванье чужынцаў на беларускім зямлі працягвалася, таму гэты канстытуцыйны настулат так і не пераўтварыўся ў закон і застаўся дэкларацыйным прамамерым.

Часавыя абсягі існавання БНР выклікаюць шматлікія спрэчкі. Асобныя дасьледнікі абмяжоўваюць ейную чыннасць 1918-м годам (студзень — сінегань), калі Рада ды Урад БНР дзеянічала ў Менску. У гэтым ёсць пэўная лёгіка. Пасыль звароту ў Менск бальшавікоў Рада Рэспублікі фактчычна перастала існаваць (апошні раз у поўным складзе яна зьявіцца на пару дзён у акупаваным палякамі Менску толькі ў сінегані 1919 г.), а ейны Урад стаў урадам у выгнанні. Іншыя лічаць, што храналягію чыннасці БНР трэба пашырць да 1921 г., гэн. да заканчэння польска-савецкага вайны ды падпісання Рыскага дамовы, калі Беларусь падзялілі Польшчу і бальшавіцкую Расею. Трэція, якіх сіняння складаюць бальшыню, даць пэўную ейную дзейнасць да 1925 г., калі на 2-й Берлінскай агульнацыйнальнай палітычнай нарадзе група А. Цывікевіча ліквідавала ўрад БНР. А можна лічыць годам звінічення БНР 1943-і, калі памэр Васіль Захарка, тагачасны ейны прэзыдэнт. А чым тады лічыць сінеганьшную Раду БНР на эміграцыі — легітымым прадстаўніцтвам беларускага народа ў выгнанні ва ўмовах акупацый краіны (гэта пры 10-гадовым існаванні Рэспублікі Беларусі) ці ідэалічнай асамблéей, што прэзэн-

туе "праўную пераемнасць дзяржаўнай незалежнасці Беларусі"?

Адкажам проста: Беларуская Народная Рэспубліка як рэальная дзяржава з усімі клясычнымі атрыбутамі дзяржаўнасці ў 1918 г. да канца на здзейснілася. Найбольшыя ейныя посьпехі бачныя на ніве разыўцца нацыянальнай культуры й асьветы, выдавецкай дзейнасці. Вельмі сыціла выглядаюць здабыткі БНР у справе арганізацый нацыянальнага войска, рэалізацый фінансава-еканамічных праектаў. Пэўных вынікаў дасягнулі беларускія дзеячы ў дыпламатычнай чыннасці. Былі ўтвораныя дыпламатычныя прадстаўніцтвы і кансулітаты БНР ў Берліне, Коўне, Рызе, Капенгагене, Празе, Парыжы, Стамбуле ды іншых эўрапейскіх століцах. Дзякуючы намаганням Клаўдзія Дуж-Душэўскага, Кацусты Езавітава, Кузьмы Цярэшчанкі, Аляксандра Цывікевіча Беларуская Рэспубліка дэ-юре была прызнаная ўрадамі Украіны, краінаў Балты (Літвы, Латвіі, Эстоніі) ды Фінляндіі. Рэальных наступстваў у справе прызнання Беларусі як суб'екта міжнароднага права гэта не прынесла. Заходняя Эўропа тады, на жаль, засталася абыякавай да голасу прадстаўніцтва беларускага народа. Падчас працы Парыскай мірнай канферэнцыі ў 1919—1920 г. палякі і прадстаўнікі белай расейскай эміграцыі перашкодзілі дэлегацыі БНР узяць удзел у паседжаньні.

БНР можна характерызаць як палітычную інстытуцыю, утвораную ў 1918 г. з арганізацыйных структур па першага агульнацыйнальнага

перадпачлілі... А вось тут ужо пачалі будаваць фабрикі, "азоты",

браць у войска, пускаць у пэдагагічны інстытут, а самых тупых недаўлотаў "мучыць" у калгасе... (Так паміж намі, вясковыя бядак першы раз "сігні" паеў, калі пачаў красыць у калгасе.) У савецкай літаратуре гэты час (ад 50-х і да 80-х гадоў на Захадзе і гадоў на 20 раней на Усходзе) называецца вядомай трывядай: індустрыялізацыя, калектывізацыя і культурная рэвалюцыя.

Савецкая індустрыялізацыя, калектывізацыя і культурная рэвалюцыя сфармавалі сучасную беларускую нацыю. Ня "кніжную", а сапраўдную.

Лічбы можна пакінуць статыстыкам і гісторыкам — важней вылучыць сутнасць. А сутнасць гэтага зусім нядаўняга часу ў тым, што вёска пераехала да места, атрымала местачковыя дыплёмы і прафесіі, села на начальніцкія крэслы, засвіла газавыя пліты і сантэхніку, але псыхалагічна працягвае да нашых дзён думаць... як у вёсцы.

Чаму так сталася? Бо гэты "пераезд" адбываўся неверагодна куткі і масава. Беларусь — адзінай краінай ў сьвеце, дзе на места паціху перамалола і "зацикілізавала" вёску, але

Лукашэнка жыве і робіць, як усе: "пасяўная", "уборачная", "падгатоўка к зіме" і "зіма"... Чысты Вівальдзі! Чатыры пары году. Чатыры пары жыцця

вёска так гвалтоўна і раптоўна лінула ў места, што сама стаптала, пепакруціла, вывернула на свой капыт і засвекавала яго.

Што такое вёска? Гэта такая чалавечая супольнасць, якая, папершае, жыве клянам, не прызнае асобы чалавека як асобы, толькі як частку кляну, а па-другое, вёска жыве адным днём, жыве на ў часе, а ў замкнёным коле — ад "пасяўной" да "уборачнай"... І гэта не быда і ня сорам! Зрасці, у вёсцы, а тым больш у нашай вёсцы "без людзей не пражывеш"... Але ў тым бяда, што, жывучы ў месцы паводле вясковых звычак, будзеш выглядаць "нарамалёым" толькі сярод "сваіх", але поўным ідэётом перад усім астатнім съветам — і Расеяй у тым ліку! З беларусаў сымяющца, бо беларусы — усе "такія, як усе". У нас элты няма. Нагаворыце зь любым губэрнатарам, міністрам, старшины-кай Саюзу Пісменьнікай — ніводныя ня думае хоць на два-тры гады наперад; думаюць як у вёсцы, на дэзве пары году: "зіма" і "падгатоўка" да зіме"; "пасяўная" і "уборачная".

БССР нічога не зъмяніла ў пэдагагічных і харкторах беларусаў. Са-

Галоўны закон

А. Цывікевіч,
міністар замежных справаў
БНР.

форуму — Усебеларускага зіезду 1917 г., якая мела на мэце дасягненне рэальнай незалежнасці Беларусі. I храналягічна цягласць БНР будзе доўжыцца, покуль задачы па будаванні сувэрэннае Беларусі застаюцца актуальнымі.

Аб'ектыўныя ды суб'ектыўныя прычыны перашкодзілі беларускай нацыянальнай эліце ў 1918 г. дамагчыся дзяржаўнае незалежнасці Беларусі. Аднак у той час была сфармавана яе ідэалёгія. Паводле ўстаўных Граматаў фундамэнт дзяржаўнасці будаваўся на прынцыпах парламентарызму, дэмакратычнага выбарчага права й падзелу ўладаў, на аснове свабодаў і роўнасці для ўсіх грамадзяніні краіны, не зважаючы на іхнюю нацыянальную ды канфесійную прыналежнасць. Для прадстаўнікіў іншых этнічных групав абавязчалася "права на нацыянальную-пэрсанальную аўтаномію... роўнае права ўсіх моваў народаў Беларусі". Прадстаўнікі іншых нацыянальнасціў браўлі чынны ўдзел у стварэнні Беларускага

агульнага Дому. Гэбраі Мойша Гутман, Самуіл Жытлоўскі, Ісаак Лур'е, Давід Анакштэйн, Бруна Мілер актыўна працавалі ў структурах ураду БНР, а татары Гасан Канапацкі ды Якуб Якубоўскі спрычыніліся да стварэння беларускага войска. Ёсьць і цалкам адваротныя прыклады, калі самі беларусы варожа ставіліся да ідэі незалежнасці. (Ідэолягі правых расейскіх шавіністашт, аўтар "Народнай монархіі" Іван Саланевіч калісь пісаў, што ён "стопроцэнтны беларус", але выхаваны не на нейкім там Янку Купалу, а на Пушкіну й Дастаеўскім ды выступаў за ўсёды за "единую Россию", а не за нейкі там сімвол у Вільні або Менску.)

Штогод аўдзядзе ў Радзе ды ўрадзе БНР (перадусім эсэры) не адракаліся ідэі будавання нацыянальнай дзяржаўнасці на савецкай аснове (так, у канстытуцыйных актах БНР праводзіцца ідэя скасавання прыватнасці ўласнасці на зямлю). Іхня апантанасць ідэямі ўсталявання ў Беларусі "диктатуры працоўных масаў" ды сусьветнасці нацыянальнасці ўсіх членоў нацыянальнай рэвалюцыйнай адзінкі.

Менавіта пад упрыгожваннем ідэалёгіі БНР быў ідэйна разгромлены беларускім нацыянальным адраджэннем "западнорусізм". Ніямаў ідэйных "западнорусаў" перайшлі на беларускі адраджэнскі пазыцыі (Тадар Вернікоўскі, Васіль Рагуля, Аляксандар Карабач). Галоўнай пагрозай беларускому руху зрабілася ідэалёгія бальшавізму — новыя формы маскоўскага імперыялізму, якія нярэдка хаваўся пад маскаю нацыянал-камунізму.

Алагеем чыннасці БНР стала

К. Цярэшчанка,
міністар нутраных справаў
БНР.

чужда для беларуса, часткай праўдадавца да гэтага прычынала наша інтэлігенцыя, апынувшаяся ў трагічным становішчы. Большаясцю жа націеляў камуны зьяўляеца брадзячы беларускі элемэнт, выхаваны на расейскіх фабрыках".

Менавіта пад упрыгожваннем ідэалёгіі БНР быў ідэйна разгромлены беларускім нацыянальным адраджэннем "западнорусізм". Ніямаў ідэйных "западнорусаў" перайшлі на беларускі адраджэнскі пазыцыі (Тадар Вернікоўскі, Васіль Рагуля, Аляксандар Карабач). Галоўнай пагрозай беларускому руху зрабілася ідэалёгія бальшавізму — новыя формы маскоўскага імперыялізму, якія нярэдка хаваўся пад маскаю нацыянал-камунізму.

Алагеем чыннасці БНР стала

прыняцце 25 сакавіка 1918 г. Трэцій Устаўной Граматы, якая аўважае

чыннасці ў залежнасці ад землі, якія ўзяліліся бараніць? "Наагул, — пісаў адзін з ідэолагаў маладое плыні беларускага нацыянальнага руху Рыгор Злоцкі, — трэба адзначыць, што на Беларусі сярод беларускіх сяляніні не было камунізму. Ідэя камунізму

БССР: 1919-91

іцца ў які-небудзь тэхнікум альбо філіфак па-расейску, скончыць яго, дастаць кардонку зь пячаткай... і больш да канца жыцця нічога не будзе!

Па-трецяе, ад 1945 г. БССР зрабілася фармальна ажно суб'ектам міжнароднага права, трапіла ў заснаваніні ААН.

Па-часцівертае, пасыль зіесці нацыянальнасці беларусы з партызанскім радаводам" масава лінуло на проста ў месца, але ў кірауніцтва, адміністрацію — і прыблізна з 1956 г. амаль што аланавалі Менск і губэрні, якія кажучы ўжо пра раёны (Па-за старшынём КГБ і камандуючым вайсковай аркуттай). У 20-і і 30-і пра тое і падумыць ніхто на ногі.

Чаму ж так сталася? Чаму за адно пакіненне адбылося акала-гашванье і асавечванье цэлай нацыі ў 10 млн. чалавек?! І без усялікага супраціву з боку той нацыі...
Бо націі не было. Быў клян клянай. Вясковыя дзеци на талайным савецкім авансе. "Кожны сам за сябе, а Гаспод Бог супраць усіх..."

Далей. У нас звыклі славіць "вясковую сямігодку". Як ж, ж, тая наўчала на роднай мове... А менавіта! І была галоўнай прыладай "русіфікацыі" (на мой розум, той працэс правільней менаваць саветызацыяй: парадайце, як па-расейску пісалі Карскі альбо Багдановіч і як мы пішам, съмеху вартага...). Но — хто добра сканчаў вясковую сямігодку па-беларуску, меў магчымасць убіць.

беларускага жыцьця

Акту – галоўная падзея ў гісторыі Беларусі XX ст. Ейныя ворагі, учораўші ды сёньняшнія, лімантуючы пра тое, што прыняцце акту пра незалежнасць Радаю Распублікі з юрыдычнага боку было нелегітмным. Аднак веліч гэтай падзеі не патрабуе ідеалігічных замоўчванняў і стварэння мітаў. Калі аналізуваць гісторыю з пункту гледжання “легітымнасці” гэтага кішталту, нават укрыжаваныне Ісуса Хрыста можа падацца законным, бо таго пажадаў натоў.

Што ўйяла з сябе Беларусь напярэдні адвягчэння Незалежнасці? Разбураная вайною гаспадарка, больш за мільён уцекачоў на абшарах Расейскай імперыі, адсутнасць грамадзінскіх супольнасці, трывалых дэмакратычных традыцыяў, дэнацыяналізаваная большасць тутэйшае інтэлігенцыі ды сяродняе клясы грамадзтва, чужародная небеларуская буржуазія і прадпрымальніцтва. (Адзін красамоўны факт: паводле звестак з 500 анкетаў настаўнікаў сяродніх і пачатковых школаў Віцебшчыны, пададзеных у 1918/19 навучальным годзе ў тамтэйшы губернскі аддзел народнай адукацыі, толькі 3 чалавекі з апытаных пазначылі сваёю роднаю мовай беларускую!). У Менску, які стаў у той час фарпостам беларускага вызволенага руху, з 200 пэдагагічных працаўнікоў беларускай мовай пры выкладанні ў навучальнай установе карысталіся ад сілы 30–40.)

У сітуацыі, калі незалежнікі рух не набыў яшчэ “крытычнае” вагі, калі людзкі рэсурс беларускага адраджэння быў нешматлікім, беларускія нацыянальні дзеячы нярэдка ў палітычнай барацьбе паміж сабой за асабістыя ды груповыя інтарэсы забываліся пра мету сваёй чыннасці. Нямногі разумелі згубнасць міжпартийных зводак. Адзін з лідэраў Найвышэйшай Рады

БНР Кузьма Цярэшчанка пісаў свайму наяддніку апаненту Вацлаву Ластоўскому 15 ліпеня 1920 г.: “Павінен быць скрыты ядзіны нацыянальны фронт... Ня час тапер дзяліць съведамых беларусаў на правых і левых. Усех нас аб'едзініе агульная мэта – незалежнасць нашае Бацькаўшчыны”. Калі цэнтрысты (сацыял-дэмакраты, народныя сацыялісты, хадэкі) усё больш скіляліся ў сваёй палітычнай дзейнасці да шляху эвалюцыі, дык прыхільнікі левае радыкальнае пльні (эсэры і большасць сацыял-фэдэралістаў) ратавалі за “чистую лінію” нацыянальнае рэвалюцыі. У выніку, пры канцы 1920 г. разьяднаная палітычнае нацыянальнае эліта не была гатовая ні маральна, ні арганізацыйна да масавага ўздыму беларускага сялянства супраць “польскага пана ды маскоўскага камісара”. Сяляне ўбачылі..., — пісаў у той час Злоцкі, — усё тое, што настуць камуністы – чужое для іх, а ў камуне самой бачылі для сябе кабалу. Вось тут яны і ўхапіліся за прынцып самаазначання. Утварылася такім чынам рэальная апазыцыя кампартыі. Расейцы-камуністы спалохаліся гэтай думкі сярод селян аб “буржуазнай” незалежнасці і пайшли на ўступкі, прыпадноічы эразц-незалежнасць з погляду компартыі і аўгвішты барацьбу прадырам “буржуазнай” (народна-дэмакратычнай) незалежнасці. Чаго тадамагаліся беларускія рэвалюцыянізы, адбылося насамреч, але бязь іх. Хто ў гэты час сядзеў у Варшаве, хто ў Коўне і Рызе. Трагізм Слуцкага збройнага чыну і дзясяткі іншых антыбальшавіцкіх паўстанняў вядомы.

Усё ж, колькі словаў пра “айцу” БНР. Іван ды Антон Луцкевічы, узгаданыя раней Ластоўскі, Цярэшчанка, Дуж-Душэўскі, Езавітаў і Цывікевіч, а таксама Тамаш Грыб, Янка Чарапук, Васіль Захарка, Пётр

Крэчэўскі, Янка Станкевіч, Язэп Варонка, Лявон Вітан-Дубейкаўскі... Яны паўстаўць перад намі жывымі людзьмі, кожны са сваім уласным “ego”, са сваімі скільнасцямі, сымпатыямі ды антыптыямі. Часам рабілі памылкі, часам былі не на вышыні. Але іх цяжка прапакнучы у адсутнасці любові да Бацькаўшчыны, адказніць за яе будучыню. Яны хваралі сэрцам за Беларусь, аддавалі ёй свой талент і энэргію. Сучасны расейскі гісторык-“дэмакрат” Уладзімер Булдачоў пры ўсей сваёй “пранікнёнасці” так і не зразумеў сутнасці нацыянальнага ўздыму “недзяржаўных” народуў былога Расейскай імперыі. За г.зв. “сепаратызм” ён цынічна называў нацыянальных дзеячоў – беларусаў, украінцаў, грузінаў, прадстаў-

нікоў іншых народаў – “этнамаргіналамі”. Выхаванаму на імперскіх традыцыях, яму, відাць, цяжка ўціміць, што галоўнае крода лідараў нацыянальна-вызвольнага руху быльых паняўленых нацыяў Расей было ёсьць не “русафобія”, а ідэалы свабоды: для кожнага народу, грамады, асобы, задачы не разбурываныя, але стваральнія – будаваныя сваімі ўласнага дому. Некаторых з іх па-сапраўднаму можна называць рыцарамі высокага духу і свабоды. У 1925 г., у час расчараўання, духоўнага і фізычнага зынісціў у лігеры беларускіх незалежнікаў, тагачасны прэзыдэнт БНР Пётра Крэчэўскі звязрятайся да сваіх сяброў ды аднадумцаў, паказваючы прыклад дзяржаўнай мужнасці й веры ў ідэалы Вольнай Беларусі:

“Пытаюцца, калі ж настане гэты час. Усім надзвычайніца цяжка націць гэтыя пачэсныя тытулы, якія маючы пашаны нават ад палітычнай думаючых у Краі калег. Так, цяжка... Аб гэтым кожны павінен быў падумаць у час, як яго выбіралі на пэўнае становішча. Цяпер аб гэтым думаць позна. Траба ведаць, што ўлада – на радасць і асабісты дабрабыт, а криж, які народ ускладае на плечы лепшых сіноў, каб яны зрабілі тое, чаго ня можа зрабіць народ сам. Ня трэба пэсымізму і безнадзеянасці – трэба цвёрда ісціць да сваёй мэты, тады хутчэй можа наступіць і канец нашаму крэйку, які мы з гордасцю і задавальненнем паложым у ног выбраўшага нас народу і скажам, што мы з часы ўсплывнілі свой абавязак”.

А як жа! Бо тут і лезе з нашай “інтэлігенцыі” тая самая вёска ў местачковых штапах... Людзі, якія на лепши – я такі самы. Мне праства абрываў самому себе хлусці.

Сама мова “нічога на вартая” – калі служыць толькі прыступкай для засваення другой мовы і другой культуры. Местачковая вёска мае беларускую мову за вяскоўную рэч – і як агноў байца, што разам з “мовай фашыскай дурной” яе выпхнуща назад да вёскі, якую яна даўно і спрадвеку не наўядзіць! Чэслau Мілаш ведаў, што пісаў: “Бо ты ёсьць мовай падлігаў, мовай неразумных ненавідзячых сябе больш усе іншыя народы, мовай дайносчыкай, мовай ашалелых, мовай хворых на сваю цноту...” Гэта не пра палікаў – гэта пра нас. Таму і сам Мілаш называе сябе не паля-

кам, але ліцьвінам – хоць і “польскай культуры”...

Але ці БССР і камуністы ў тым вінаватыя, што засталіся адны падлогі, даносчыкі, ашалелы і зыненавідныя сабе больш за ўсё іншыя народы? Ну, яшчэ алькаголікі, літаратары і спадар Зімоўскі са стаўчнага местаўскага тэлебачаньня. Хіба не. Хіба той клян клянаў быў спрадвечны. Пры БССР ён толькі ўцёк з вёскі да места, “выбіўся ў людзі, на лягчайшую долю”. А камунізм – то быў. Няма яго – то няма. Але – спраядлівая роўнасць мае быць. Калі коратка, то беларус ад расейца адрозніваецца тым, што беларус ненавідзіць і бағатых, і бедных – парадуем: па-расейску “убогій” амаль што съяўты, па-беларуску “галадранец” амаль што злодзея! – мае быць “адзінакава”,

“як у людзей”... Нацыя дробных уласнікаў, у якіх у падкорках мозгу сядзіць страх памяці і якія да ямы не забудуць, што за іх “дабрабыт”... плаціў 300-мільённы Савецкі Саюз – а не яны яго “кармілі”, бо то народна-пустапарожнія легенда! – і таму падсьядома, съядома і несвядома хочуць, каб... нехта за іх зноў заплаціц! “А мы адрабім – як нада!”

Адськоль (каб за нас нехта плаціц!) і амаль паталігічна “любоў да Расей”, да блэдонічай бочкі, да “панескага двара” – дзе заўжды можна пазычыць, а потым не аддаваць, а моцна плацадаць. У 1994-м нашы “інтэлектуалы” былі мала ня ў шоку: такі “добра” народ выбраў такога “кепскага” Лукашэнкага... А како ён мог выбраць? І чым прэзыдэнт Лукашэнка “кепскі”? Некалі ў Амэрыцы

рыну, Панятоўскага, Міцкевіча, Купалу і Багдановіча. Чысьценка за імі выглядае, па-зўралейску. Таму я ня любім БССР памінаць – тут Ландэр з Мясынковым, Наседкін з “амэрыканкай”, Панамарэнка з Цэнтральным Штабам, Мазураў на тэлефоне і Машэраў Пётро Міронавіч на гелікоптары. Але – ёсьць прыгажосць і дабрабыт. А ў галаве сяродніх нестасцістыхнага беларуса ніякай прыгажосці няма. Адзін дабрабыт. “Зъямо па шкварачцы, вып’ем па чарачцы...” Ня ведаю, ці тое “кепска”, ці тое “добра”. Хачу быць талерантны: хачу, гаворачы пра беларусаў тое, што думаю, не вучыць іх жыць па-іншаму. Но і яны людзі – ня я адзін. И яны маюць роўна такую свабоду выбару, як я – другой свабоды не бывае. Іншыя справа, што жывуць яны на ўсёсці, а ў месце, дзе не абыдзешся натуральнай гаспадаркай: хата, печ, сала, збожжа, дровы, а з жалеза адны каса, серп і бацькаў нож хлеб адразаць... Там, дзе места, там ужо на вёску. Не Беларусь. Там Распубліка Беларусь. Там плаціць трэба. Там жыць трэба на так, як “мы прывыклі”, але людзі кругом жывуць. Мне свой народ не шкадуе. Цікава проста, што ж тут далей будзе. Бо тут унікальны край – такога не было й няма. Тут вёсса, традыцыі народнага грамадзтва, нахабна жыве па-свойму пасярод цывілізацый, пры гэтым на памежжы дзвюх культур, “умоўна-лацінскай” і “умоўна-бізантыйскай”, Захаду і Ўсходу. И жыве, чорт на яе маць! І здыхаць не звіраеца. Ці мы тут яцьвягі, ці гуды, ці ліцьвіны, ці беларусы, ці саветы, ці калгасынкі. Чортава племя...

Студзень 2001, Горадня

Сябры Ураду БНР падчас палітычнай нарады ў Бэрліне. Сядзяць (зьлева направа): Л.Вітан-Дубейкаўскі, В.Захарка, Н.Вяршынін, Л.Заяц. Стаяць: Я.Бялевіч, Я.Чарапук, Я.Ладноў. Вясень, 1919 г.

А як жа! Бо тут і лезе з нашай “інтэлігенцыі” тая самая вёска ў местачковых штапах... Людзі, якія на лепши – я такі самы. Мне праства абрываў самому себе хлусці.

Сама мова “нічога на вартая” – калі служыць толькі прыступкай для засваення другой мовы і другой культуры. Местачковая вёска мае беларускую мову за вяскоўную рэч – і як агноў байца, што разам з “мовай фашыскай дурной” яе выпхнуща назад да вёскі, якую яна даўно і спрадвеку не наўядзіць! Чэслau Мілаш ведаў, што пісаў: “Бо ты ёсьць мовай падлігаў, мовай неразумных ненавідзячих сябе больш усе іншыя народы, мовай дайносчыкай, мовай ашалелых, мовай хворых на сваю цноту...” Гэта не пра палікаў – гэта пра нас. Таму і сам Мілаш называе сябе не паля-

Злучэнне ў страта

З а л а т ы в е р а с е н ь

Сяргей Харэўскі

Калі гаварыць пра галоўныя падзеі XX ст., то гэта, пэўна што, ня войны, развалючы ці тэрор. Но яны прамінаюць, пакідаючы адно магілы і попел. Вялікай падаеяй стаў верасень 1939 г., калі Беларусь набыла цяперашняе мяжы і... страціла Вільню. Амаль цалкам яна злучылася ў адно, і запаветная беларуская мара абапал мяжы зьдзейснілася. Натуральная, гэта адбылося ня гэта, як марылася Беларусь бязь Вільні... І гэта таксама фатальнym чынам зъмяніла беларускі дыскурс. Но і праўда, найвялікшыя мары, калі яны зъдзяйсняюцца, тускнеюць і на вачох ператвараюцца ў побыт, у дадзенасць, за якою недалёкае мінуне лае ўжо забываецца, а новыя клопаты і страхи здаюцца большымі за колішнія... Вось Калюбум у захапленні ўдыхае райскі водар Новага Свету... Хто б мог падумаць у 1991-м, што незалежнасць Беларусі атрымае гэткі вывіхнуты выгляд, як ціпер? І замест росквіту нацыянальнае культуры і мовы свая ж дзяржава будзе вытолптаць усё беларускае.

Так, Заходняя Беларусь не атрымала вызвалення. Замест польска-га бізуна яна атрымала новы тэрор, нястача ѹ духоўнае паняволенне. Але на ўсходзе беларусаў выпаў адзіны лёс. Што магло быць альтэрнатыву? Ці варта паўтараць, што пры канцы 30-х у Польшчы было амаль цалкам злыквідаванае беларускае школынцства, павысыланыя беларускімі съвятары, а праз несупынную рапрэсіі ледзь ліпец беларускі друк? Палінізацыя захоплівала ўсё новыя пласты грамадзтва, і колькасць анкетных палякаў несупынна расла. У ніводным з гарадоў колькасць беларусаў не перавышала колькасць палякаў. Ня куляю ў патыліцу, а асьветаю звышчалася беларушчына ѹ Польшчы. І гэта было куды больш пэўна. Досьвед цяперашняе Белаосточчыны пра тое яскрава съвядчыць. У тых мясцо-васцях, дзе яшчэ Казімер Свяяк правіў імшу па-беларуску, сёньня беларусамі нікто не азавецца... Дый на Гарадзеншчыне ці Заходнім Пазаер'і тубыльцы ѹ дасеніні надта ахвочыя прызнавацца беларусамі. Часцяком даводзілася там чуць пра гэта гарачыя спрэчкі на прызбах. І гэта праз 60 гадоў! Хапіла ўсяго 18 гадоў палінафільскай культурніцкай дзея-насці.

Вымысьляць себе іншыя варыянты злучэння дзяржав Беларуся —

АНТОН КРЫЧУК

справа нагэтулькі ж сур'ёзнае, як і ўяўляць сабе сёньняшніе дэмакратычнае далучаныне Белаосточчыны, Віленшчыны ці Смаленшчыны. Даўнейце прыпамнім вочы і... уявім. Што да мяне — то не ўяўляю. Ня будзем крывіць душою. Літоўцы, напрыклад, хіtruюць, асуджаючы пакт Молатава-Рыбентропа. "Vilnius – misz Lietuva – rusz" (Вільня наша, Літва расейская) — любілі ёрнічаць старыя літоўцы. Але ж і яны не паддавалі сумневу тое, што ѹ Вільня ѹ Кляйнзіда мусіць належыць ім. Сёньня ѹ Літве з таго ня ёрнічаюць. Хоць і касавурацца на гэткія савецкія падарункі. Факт!

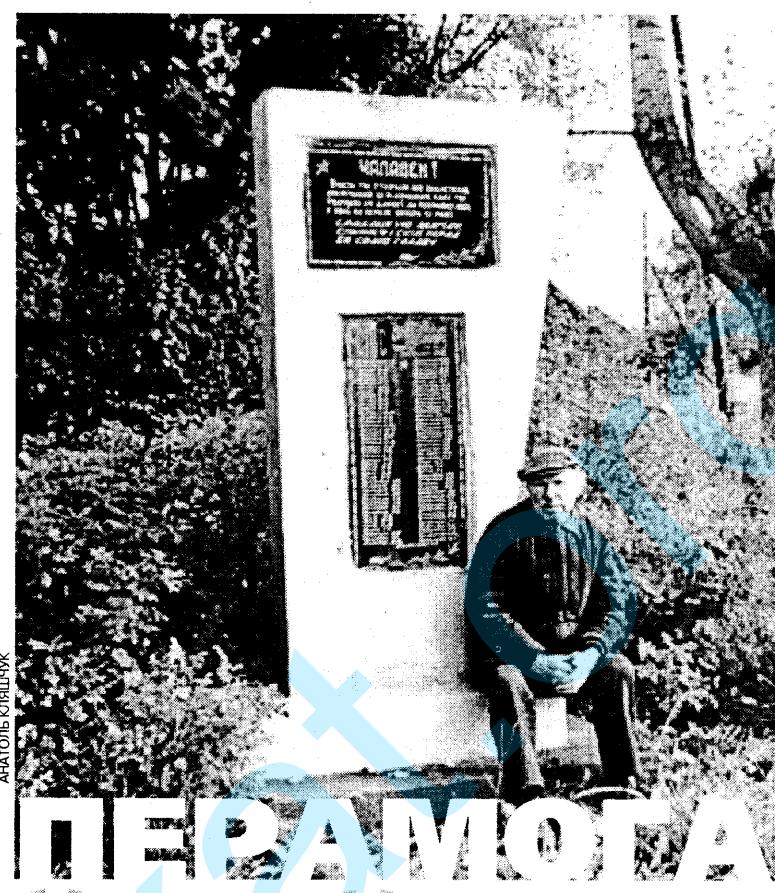
Дзякуючы гэтаму ўзъяднанню, за ўсялякімі выдаткамі трэбачыць галоўнае: цераз усе цярны, праз недасканаласць abstavінай месца ѹ часу, беларуская культура злучылася ѹ адно. Калі ўяўвіць сабе на хвіліну, што тыя, хто жыў бы толькі на ўсходнім беразе, ня мелі б адчуваць таго, што ім таксама належыць Лідзкі і Наваградзкі замкі, Белавеская пушча, фэнергычны съвет Заходнія Палесся... Дарэчы, пра Заходнія Палесся... Хто з тантэйшых тубыльцаў мог бы сабе 60 гадоў таму ўяўвіць, што будзе жыць у не-

залежнай беларускай дзяржаве? Набяруся сымеласці сказаць, што няшмат, мякка кажучы. Роўна ж як і жыхары Віленшчыны нават ня мыслілі сябе ѹ межах літоўскай Літвы.

Але беларуская супольная культура, у выніку драмы 1939 г., атрымала куды больш глыбіні й досьведу. Сотні творцаў з абодвух бакоў здолелі перамяшчацца па сваім краі. Мастакоў, літаратараў, музыкоў, дойлідаў. Калясальныя людзкія патонцыял скансэнтраваўся ѹ Менску. Невыпадково амаль уся палітычнае эліта, што ачоліла ад пачатку незалежнай беларускую дзяржаву, была заходня: Шушкевіч, Кебіч, Грыб, Краўчанка, Багдановіч...

Заходняй Усходняй Беларусі — што два людзкія пачаткі — зачалі супольнае дзіця. І за гэта, як, зрешты, і за любое вартаснае, трэбы было чымсьці плаціць.

Адбылося тое, што адбылося. Не дакладна, ня літасціва, ня гэтак прыгожа, як мроялася, ці яшчэ мо мроіцца. Але Беларусь атрымала два крылы. І ціпер толькі ад беларусаў залежыць, як і куды мецьмем ляцець. Бо заплацілі беларусы за тое ѹ сапраўды вялікую цену...

Адам Глёбус

Калі палічыць за асноўную падзею ў мінулым стагодзьдзі другую сусветную вайну, дык можна было бы і пагадзіцца з тым, што трэй згаданыя вышэй творы зьяўляюцца ўзорнымі ў нашых хрестаматыях. Але мне, чалавеку, які ненавідзіць усё вайсковае, ваеннае, мілітарысцкае, ніяк не выпадае прыманца, а тым больш ухвалы падзеямі беларускага XX ст. застаецца напісаныне й выданыне трох кніжак: "Вінка" Максіма Багдановіча, "Новай зямлі" Якуба Коласа і "Спадчыны" Янкі Купалы. Пра другую сусветную ѹ гэтых кніжках нічога не гаворыцца. Але мне выпала пісаць якраз пра яе, пра паганую. Ну ня любіш ты, Глёбусе, вайны... Вось дзіва знайшоў. А хто ж яе любіць? Легёны, мой мыль таварышу чатачу, легёны ідётаўлюючыя: вайну, вайковую форму, пагоны, ваеннную прозу, тэатр ваенных дзеянінь, мэмуары франтавікоў, біографіі камандзіраў, карты бітваў, ордэны, медалі, званні, кукарды... Яны маршуюць па пляцах і прастактах, ездзяць на танках і бэтэзрах, размахваюць сцягамі, разбіваюць лобам цагліны, жаруць жывыя жабкі і павукі. Яны носяць зразаныя, а значыць мёртвыя, кветкі да магілаў невядомых салдатаў, робяць гэтыя магіль пасярод гарадоў, стаўляюць над магіламі абеліскі, запальваюць "вечныя" агні ѹ шабасуюць вакол іх. На будынках аматары вайны пішуць величэйныя літарамі, што подзвігі будуть жыць вечна, што яны бесцьсямротныя. Яны — жорсткія, съляпія, неразумныя... Які разумны напіша над магілай слова "бесцьсямротны"?! Які разумны пачне ганарыцца тым, што забіаў людзі, жывёлу, знишччу расліны, руйнаваў гарады, паліў вёскі ѹ мястэчкі? Які нармальны чалавек будзе з асалодаю згадваць, як зарэаў брата, біў мячом у бацькава сэрца? Якай розынца, гітлерца ці сталінец, камуна-бальшавік ці нацыянал-патрыёт, калі ты найперш забойца. Толькі ня думай, мыль таварышу, што я спадзяюся пры жыцьці пабачыць заканчэнне апошній вайны на белым съвеце. Ня бачыць я першай, ня ўбачу я апошній. Ні табе, ні мне не давялося прысутнічаць пры забойстве Абеля Кайнам. Не спыніў таго злачынства ў Бог. Так, што ўсе мы спадкемцы Кайнагавага вайсковага граху, і мусім памяць пра тое. І не павінны радавацца Кайнавым перамогам, як мусім услаўляць іх. Вайсковая перамога — перамога Кайна над Абэлем.

2001 год

ЧАРНОБЫЛЬ

Сяргей Варыводзкі

«Мы сталіся ахвяраю статыстыкі» — так расейскі міністар энергетыкі выказаў сваё меркаванье аб прычынах Чарнобыльскай аварыі. Выказваўшы ён з нагоды падзеі, якая, мільгунуўшы з месяцаму, не зафіксавалася ў нашай памяці — закрыцца Чарнобыльскае АЭС.

Чаму якраз гэтыя слова міністра прыцігнулі нашую ўвагу? Стаяўся загадкай ды прымусіў насыціронжыцца выраз «ахвяра статыстыкі». У статыстыку звычайна трапляе тое, што можна сабраць у группы, аба-гульніц, аб'яднаць у якуюсь аднароднасць паводле позных крэграў і (самае важнае) пералічыць. Статыстыка адносна Чарнобыльскае АЭС зводзіць яе праста да аднае са спису атамных электрычных станцыяў. Статыстычна выяўлены ўсе магчымыя параметры гэтага шэрагу. Вядомыя і агульныя лік атамных станцыяў, і прыстасаваныя іх да мірных/войсковых/навуковых метаў, і тыпы рэактараў, систэмай ахалоджання etc. Кожная АЭС у гэтым пераліку ня мае сваіх адзінковых/асабовых уласцівасцяў, ператвараючыся ў частку ўсёя супкупнасці і распушкаючыся ў катэгорыях падліку: паводле магутнасці, базаванья, прызначэння і гд. Падкроўслім, лучэнне ў поле статыстыкі пазбаўляе асабовасці-непаўторнасці і далучае да шэрагу падобнасці-прыраўненасці.

Але ў сферу ўвагі статыстыкі трапілі ня толькі атамныя станцыі, але і звычайнія людзі (насельнікі рагёну, нежананя-жананя, з вышэйшай адукаций і без, хворы-здаровыя) з усімі сваімі прызычаньнямі і страхамі, ну, і што-нішто ішчэ.

«Вой, а мяне палічылі!» Гэз. паставілі ў шэраг чымосьці падобных. Трапіўшы ў Сыстому, мусіш падпасыці пад Закон гэтае сыстымы і падпрадкоўвацца яму. І няма розніцы, ці то вядзенца пра дарожныя здарэнія, ці пра захворванье на аміятрафічны лейкаспангіёз, ці то пра рызыкі аварый на атамной электрастанцыі, ці пра нараджальнасць-съмжаротнасць. Неасабовыя адзінкі вырачаныя ставацца ахвярамі статыстыкі (ці ахвярамі статыстыкі?).

На міталягічным роўні съядо-

Закрыць — значыць забыць

масцыі небяспечнасць гэткіх зьяваў была зразумелая здэян-даўна. Адсюль, матчыма, апісаныя «зала-тых» пракаветных часоў праз незвільчальныя, непадудадныя падліку (але не бязъмежныя!) асаблівасці: «зверыны ў лесе — нялічна, рыбы ў моры — кішма кішыца».

А гдады славутыя Малочныя Рэзі Кісельнымі Берагамі.. Падлучаем статыстыку: рака Малочная, сярэдні расход вады 200 кубоў у сэкунду, тлустасць 3,2 прац., б./тл./угл. і так да бясконасці (бо хуткасць плыні мняеца).

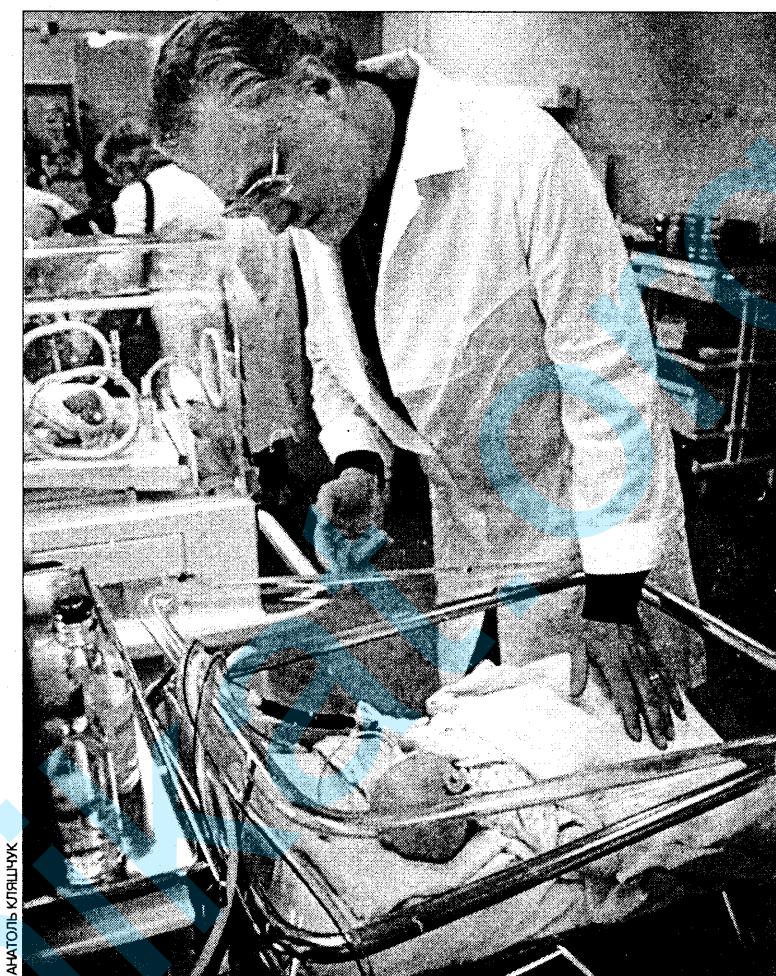
Адным са шляхоў набыцца ўласнага лёсу было накладанье імя:

Капчэй Несымяротны быў зусім ня

адназначнага места, трапіла ў ахвяры аднае з заўжды магчымых імавернасціў Статыстыкі — імавернасці рызыкі катастроfy. Хтосьці пасьміеца: гэта што ж, даўши станцыі імя, можна было б вывесыці яе ў шаронгі статыстыкі ды ўнікнуць Аварыі? Не, гэтага мы не съцвярджаєм, як не съцвярджаєм і адваротнага, хаці першае здаецца нам больш імаверным за другое. (Трэба ж ведаць, як і называць. Назвалі б яе Зоркай, дык і саркафаг не было б дзе ставіць.)

Куды мы хілім? Усё да таго ж Закрыцца. Пацверджаньнем наших іранцыянальных досьледаў сталася тая самая Падзея, з якое мы і пачыналі. Штосьці падобнае (праўда, аднонасна адзінковых неадвольных парушэнняў тэхнікі бяспекі) падрабязна апісаў і праанализаваў сусветна вядомы лінгвіст Уорф яшчэ ў 50-я гады. Вымаўляючы, хай сабе і ў думках, простыя слова, мы несъвядома запускаем апрычоны катнітую мэханізм, паводле якога да першага слова падлучаецца ўвесь звязаны ў ім пласт асацыяцый. Прамаўляючы «закрыцце», мы падсьвядома ўяўляем ліквідацыю, звышчэнне чагосяці ці, хутчэй, зынікненне яго як з вачэй, так і з реальнасці безь вяртання назад (альбо ў звязаныем з нашае згоды ў акрэслены час). Паравайма: закрыцце праблему, закрыцце пытаньне, закрыцце амбразуру.

Заходнім эўрапейцам (дый ня толькі ім) аварыя на Чарнобыльскай АЭС была жывым верадам — няспынным нагадам пра паразу сучаснае навукі, экалітчную катастрофу, сансовану генетыку, статыстыку юрэшце. «Закрытусы» Чарнобыльскую АЭС, Захад (а ці ня ў першую чаргу?) пазбаўлянецца нават нагаду пра надта ж балючую нават там стрэмку ў сывядомасці. Купіц спакойнай рацыянальнай сывядомасці — калі такое яшчэ ўдаецца. А тут «закрыты» (лічы, пахавалі) і забыліся да наступных угодкаў здарэнія. А работы па ліквідацыі хай сабе вядуцца хоць сто гадоў. Рабакі ж таксама мусіць звышчыцца яго ажыццяка з труной. (Гэта не брутальныя аналёгі, а выразныя па-

Анатоль Ульянчик

лелі ў стаўлены да Чарнобыльскай АЭС была жывым верадам — няспынным нагадам пра паразу сучаснае навукі, экалітчную катастрофу, сансовану генетыку, статыстыку юрэшце. «Закрытусы» Чарнобыльскую АЭС, Захад (а ці ня ў першую чаргу?) пазбаўлянецца нават нагаду пра надта ж балючую нават там стрэмку ў сывядомасці. Купіц спакойнай рацыянальнай сывядомасці — калі такое яшчэ ўдаецца. А тут «закрыты» (лічы, пахавалі) і забыліся да наступных угодкаў здарэнія. А работы па ліквідацыі хай сабе вядуцца хоць сто гадоў. Рабакі ж таксама мусіць звышчыцца яго ажыццяка з труной. (Гэта не брутальныя аналёгі, а выразныя па-

трачэнт нястачы лекараў, настаўнікаў, інжынераў і гд.). Наступствы Аварыі ліквідаваныя ў нас яшчэ да міжнароднага «закрыцца» станцыі. Афіцыйнае закрыцце Чарнобыльская Станцыя (чытай: праблемы) ставіць крыж над усякім лімантам знаўцаў законаў статыстыкі. (Чаго крэйц, калі станцыя-та пракціческі не сущэсцует. А саркафаг дабудоўваюць.) Затое цяпер мы ведаєм паставаўшчыкоў чалавечых гэтым разам ахвяраў Статыстыкы. Нездарма ж наш разанскі прэм'ер гандляваў аблічам у першых шэршанях.

Дык што — наперад, новыя безыменныя ахвяры Статыстыкі?

А скулья! Усіх не пералічыце!

Ніна Раса

«Верасень месяцы —
Сямнаццаты дзень
Знай ў нашых вочак
Смутак і цень».

Раніца — туман, хоць нажом рэж. Ужо і скапіну ўправілі, і ў печы напалілі, а сонейка ня можа прабіцца.

Нібыта трошкі прасвятлела. І недзе далёка, далёка загрымела. І грыміц, і грыміц без перапынку. Што такое? Маланік няма, а гром не сціхае ды ўё мацнене і мацнене. Набліжаецца. Ды чуваць ня толькі гром, але і сьвіст і скрогат.

Той-сéй выйшаў на вуліцу. Зблізіўся музыкі ў купкі і гамоній, гадаючы, што творыцца. А гром, сьвіст і лёскат мацнене і мацнене. Блізіўся. Дзетвара дый жанкі высыпалі з хатаў, каб разьведаць, што і як! Чуюць, гром ідзе ад шашы з боку Берасці. Людзі з вёскі Шані, што была найбліжэй дарогі, рухнулі туды. А там ужо ўнатоўп з маёнтку Дзянконскага, асабніцкія дзецы з-за выгану ды жыгхары з-за балота. Талкуюць, што гэта творыцца.

І вось гром пачаўся і з другога боку, з-за Хвайнікі, са стараны Пружаны. Рухнулі шаняўцы ў лясок, а там — на шашы — ужо ж натоўп з вёскі Ляхі.

Гром, ляскат, сьвіст з двух бакоў ўсё мацнене і мацнене. Людзей што больш прыбывала.

Дзіва дзіўнае! Ніколі яшчэ нечага падобнага не было. Што за насланьне? Бабы пачалі хрысьціцца і шаптаць малітвы ці мо заклённы, каб злы

У ШАНЯХ

дук адступіць — не нарабіў бяды, якой і так не бракавала.

І раптам з туманоў, з абодвух бакоў, вылаізіц з звяр'ё. І съвішча, і груюча, і скрыгае, хоць вушы затыкаюцца.

І раптам нехта закрычаў — гэта танкі, гэта танкі!

Чулі людзі, расказвалі паціхеньку, што нехта чӯй, перадавала радыё зь Менску — ёсьць там тых жалезныя коні, што, як ідзе, дык пасылья яго анічога не застаецца ў жывых: ломіць дрэвы, хату разам'е, як арэх, а па жывёліне ці чалавеку застаецца на зямлі толькі чырвоная пляма.

Ад страху людзі анямелі. Што будзе? І глядзелі моўчкі адзін адна-му ў очы.

Раптам грукат съвіх.

Танкі спыніліся з абодвух бакоў.

Стаялі супраць адзін аднага. Началі вылаізіц з танкаў людзі, з адных і другіх. Збліжаліся. Усе ў мундзірах, але розных. Старэйшыя. Падалі сабе рукі, нешта мармытнулі і тыя, і другія, і пайшлі купай у глыб Хвайнікі, і зьніклі між дрэвамі.

Людзі рухнуліся за імі, але з танкаў высыпалі салдаты і загарадзілі дарогу:

— Нет, нет, таварышы, нельяз, нельяз.

— Найн, найн, — зашваргаталі другія, тыя, што ехалі са стараны Берасці.

Знайчыць — вайна, аб якой даўно пагаворвалі. А цяпер — вось яна тут.

Балышня памятала яшчэ тую, першую, з 14-га году, калі казакі выгнали ў бежанства ўсіх — малых і старых. Сказали выбрацца да пайдня, а хто застаўся — штыхом у плачы, а хату — падпілі.

Людзі запрагалі коні, клаі, хто што скапіў, на воз, ежу, адзежыну, да хурманкі прывязвалі каровы, вепрукі ды авечкі і ехалі за Пружану, па шашы, у бок Ражанскай Пушчы, на ўсход. За Дабучынам, пад Смаляніцай, на Ясельдзе, мала хто перарабраўся за мосыцк — патапілі ў багне.

Але цікавасць перамагае і страх. Як козы на стрэл, так і з натоўпу пачалі сталянія музыкі набліжацца да вайскоўцаў і адных, і другіх. Тыя, што ў тую вайну былі ў палоне, намагаліся нешта гаварыць з салдатамі. Але справа была нялягкая. Гладзей пайшло з іншымі, другімі, з таварышчамі. Многія з сяляніні зблізіліся да бярэмам кветак і хэвайтамі лапкамі, клаі на танкі.

З натоўпу прабіўся Воля Казялянка з бярэмам кветак, што назыўралася ў рове, бегучы з свайго хутару, і палахнула іх на першым танку таварышаў. Съледам па лесе рассыпалася дзяцята і, вяртаючыся з бярэмам кветак і хэвайтамі лапкамі, клаі на танкі.

З натоўпу прабіўся дзядок зь неадступнай люлькай у губах, — бо зубоў даўно ўжо ня меў — і паклыгай да лейтэнанта ўквеченага танка.

развязаліся. Ня так, як тыя, з другога боку, якія толькі між сабой шваргаталі.

Людзі абстулілі танкі, разглядалі жалезныя коні, а таварышчы пачалі раздаваць газеты і штораз болей паглыблілі ў гутаркі.

Развязаліся языкі і ў натоўпу. Нехта задэкламаваў якісць вершы, што яшчэ памятаў з царскай школы.

Пяцро Клім ("Паэт") задэкламаваў сваім звонкім, магутным голасам "Ад веку мы спалі"... Беларускі гімн, забаронены польскімі ўладамі. Гэты гімн прывезлы палешкі на йэсенніх звязах, на якім прагаласілі Беларусь незалежнай дзяржавай у 1918 годзе 25 сакавіка: "Беларусь дэкларуеца незалежнай Народнай Рэспублікай у сваіх этнографічных граніцах — БНР".

Пяцра падхапіў натоўп, і рэхамі разносілася па лесе.

Страх праляпіў, яго заступіў рогат, съмех, крыкі, гоман. Дзяцята намагалася ўзълезіць на жалезныя коні, але ім забаранялі танкісты:

— Нельяз, нельяз!

— Найн, найн, рабіс!

Праз натоўп прабілася Воля Казялянка з бярэмам кветак, што назыўралася да вайскоўцаў і адных, і другіх. Тыя, што ў тую вайну былі ў палоне, намагаліся нешта гавар

САБАЧЫЯ ГІСТОРЫ

Віктар Шніп

Адзін сабака зьеў жабу. Лёг спаць. І ўсю ноч яму съніўся Граждан з чырвоным съцягам, які заклікаў адмовіца ад уласнага "Я" пасрэдствам растваразныя сябе ў чалавечых масах.

Адзін сабака зьеў Шніпа і памёр. Граждан прыйшоў на пахаванне. Зазіруў у труну, а датуль вылецела варона з крыкам: "Нармальны чалавек у наш час вершы пісаць на будзе!"

Адзін сабака зьеў Шапэнгаўера, і яму далі званыне кандыдата навук. Граждан пакрыўдзіўся: "Я ж таксама скончыў БДУ імя Леніна..."

Адзін сабака зьеў Някляева і пайшоў з чыстымі рукамі дамоў. Граждан даведаўся пра гэта і сказаў: "Няўжо нельга было спачатку ў нашай хаце владзіць съвяты..."

Адзін сабака зьеў шчупака. А шчупак у жывице і кажа: "Одна из задач коммунистического общества — искоренение социальных источников зла..."

Адзін сабака зьеў часопіс "Крыніца". А Граждану далі мэдаль "Выдатнік друку".

Падчас вячэры адзін сабака зьеў Кука. І папуасы звярнуліся да Граждана: "Сёньня на прафсаюзном сходзе мы вырашылі вашу канцепцыю ўтварыць прыняць як разумную дамінанту ў справе адра-

джэньня субстанцыя рыначнай эканомікі..."

Адзін сабака зьеў партыйны билет. Граждан таксама хацеў гэта зрабіць, але я ня змог — гарэлкі не хапіла, дык сала скончылася.

Адзін сабака зьеў Леніна. Выйшаў на вуліцу, залез на трактар "Беларус" і сказаў: "Гражданы, яднайцесь, пакуль яшчэ трактар не разваліўся..."

Адзін сабака зьеў падводную лодку. Матросы ў лодцы перапалохаліся: "Ну, цяптер усім нам канец..." І толькі Граждан сказаў: "Родину надо защищать средствами славными или позорными — лишь бы защищать ее хорошо".

Адзін сабака зьеў кіляграм марозіва. Увесь замарозіўся і зынік. Убачыў гэта Граждан і заплакаў: "Ён быў падобны да чалавека, які выйшаў з краіны, дзе ніхто не жыве..."

Адзін сабака зьеў помнік Дзяржынскому. І стаў сабака вілікі, як статуя. Зъбегліся сабакі, дзівіца. І толькі Граждан не пайшоў глядзіць, а сказаў: "Каб перамагаць на рэфэрэндумах, народ трэба не пераконваць, а зачароўваць..."

Адзін сабака зьеў бомбу. А бомба ў жывице сабакі ўзарвалася. Рэзьляціеўся сабака на дробныя кавалачкі. А Граждан сказаў: "Вайна — гэта злачынства, а мір — пакаран'не..."

спорт

Біятлён і футбол

Сяджу ў суботу ля тэлевізара ды гляджу біятлён — чэмпіянат съвету ў славенскай Паклюцы. У думках брудна лаю нашых стральцоў-лыжнікаў за неважнецкія вынікі ў спрынке да заходніх аліратараў за тое, што амаль ніводнага разу нашых біятляністаў не паказалі. А тут яшчэ гэты камэнтатар з буржуйскага "Эўраспорту" заводзіць гаворку аб прэтэндэнтах на медалі ў мужчынскай эстафэце, якая пройдзе 11 лютага. Пералічае падвойзіна зборных, а на Беларусь, вядома, забываеца. Нібыта не біятляністы з гэтай краіны два гады таму былі чэмпіёнамі съвету ў гэтай самай эстафэце. Даўно параза ўжо добра дрына на гэтую заходнюю спартовую мафію знайсыць, а то зусім разбасячыліся — Сяргежу Гурэнку больш за год у "Роме" прымушалі лаўку запасных адным месцам паліраваць. Ну, і аддалі Сяргейку ў арэнду ў гішпанскі "Рэал"... Хоць і не мадрыдзкі, а з Сарагосы, але ўсе ж — вышэйшая гішпанская ліга, La Primera. Зараз Сярожка будзе на толькі на трэніроўцы слупы авбодзіць, а і з жывымі Раулемі ды Рывалдамі пазмагаецца. Што ў казацца — рассыцем!

Кажуць, што і падагрэу на менскім "Дынама" зробіць хутка, і на прыайдзенца да гульні 28 сакавіка з Нарвэгіі поле галоўнай арэны краіны тэдзенія гэліконтэрам сушыць.

Дарэчы, Малафееву да сакавіцкіх баталіяў ужо рыхтуеца. Пасярод лютага Эдзік зъбірае свае кадры ды падасца ў Баўтарыю, дзе пагуляе са зборным Узбекістану, Казахстану, Азэрбайджану. А пасля менш за месяц засцянецца да трывожнага візіту ў Кіеў, дзе будзе вельмі горача як футбалістам, так і заўзятарам. Бо тамтэйшыя "трайны" — група падтрымкі "Дынама" — толькі і мараць пра тое, як бы адмачыць шаблой купку сапраўдных беларускіх фанатаў. Але, мяркую, адпор украінцам беларусы дадуць і на полі, і ў яго навакольлі. Калі толькі зноў на будзем (як у Польшчы летась увесені) біца адно аднаму табло з-за таго, што ў яго ў руках чырвона-зялёнэ палотнішча, а ў мене — бел-чырвона-белы съцяг...

Задумлівы фанат

Прадаю:
Прадаю: Энц. літ-ры і мастацтва Беларусь ў 5 т.; Гіст. бел. мастацтва ў 6 т.— т. 2-4; 36, тв. Кораткевіча ў 8 т., В. Быковіч ў 6 т.; Альбомы: Жывапіс, Плястыка і Дэкоратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі. Тэл.: 258-43-54.

Бо не паслай Бог Сынагогі ў съет, каб судзіць съет, але каб съет быў збагчыены праз Яго. Ян 3:17.
БЕЛАРУСКАЯ ЭВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКВА
Набажніцтва штодзёнкі ў Менску а 10-й гарэй: вул. Любімава 21-56, тэл.: 279-71-31, 270-89-87. Штодзёнкі ў Апостолах а 17-й гарэй: вул. Леніна 40, тэл.: 20-840, штодзёнкі ў Барысаве, вул. Ватуція 38-45, тэл.: 54-908.

НАША НІВА
незалежная газэта
заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская
заснавальнік праекту Сяргей Дубавец
в.а. галоўнага рэдактара Андрэй Дынько
заснавальнік
карэктарка Вяліката Кавалёва
намеснік гал.рэдактара Андрэй Скурко
адказны сакратар Аляксей Чарнёў
выдавец рэдакцыя газэты "Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 213-32-32
E-mail: nn@irex.minsk.by
http://members.nbcu.com/nasa_niva/

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 6 палос форматам А2. Друкарня выдавецства «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Скірмунтава, 79. Рэдакцыя не ёсць адказны за ёмкі звязкі з арганізаціямі, падтрымкімі, спонсарамі, а таксама за ёмкі звязкі з іншымі асобамі, якія не ёсць асобнымі ўладамі. Нумар падлісаніцы ў друку 5.2.2001. Замова № 649. Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКИ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукую Вашу абвестку (як больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст

Імя і прозвішча

Адрес, тэлефон